

**ŞEYH BEDREDDİN'İN MENKİBEVÎ HAYATINA DAİR
BİLİNMEYEN BİR ESER: MENÂKIB-I ŞEYH BEDREDDİN
SULTAN**

Ali KOZAN*
Sevil AKYOL**

Özet

Osmanlı tarihinde özellikle adının karıştığı isyanla anılan ve propagandasını yaptığı iddia edilen düşünceleriyle etkisi günümüze kadar gelen Şeyh Bedreddin(ö.1420) hakkında dönem ve sonraki asır kaynaklarında pek çok malumat bulunmaktadır. Hayatı hakkında malumat veren kaynaklardan biri de menâkıbnâmelerdir. Daha çok hikaye tarzı anlatımlarıyla ortaya çıkan menâkıbnâmeler kültür tarihimizin önemli menbâlarındandır. Şeyh Bedreddin'le ilgili torunu Hafız Halil tarafından kaleme alınan ve günümüz Türkçesine aktarılan bir menâkıbnâme olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda ele aldığımız menâkıbnâme ise, onun daha çok Mısır'daki tasavvuf macerasını aktaran bir risâledir. Yazma eser kütüphanelerimizde bu risâlenin iki farklı nüshası tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Milli Kütüphane'de, diğeri ise Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer almaktadır.

Çalışmamızda öncelikle kültür tarihimizin kaynağı olarak menâkıbnâmelerden kısaca bahsedilecektir. Daha sonra Şeyh Bedreddin'in hayatına dair yukarıda bahsettiğimiz iki yazma eser nüsha kritiğine tabi tutularak orijinal nüsha tespiti yapılacaktır. Daha sonra Şeyh Bedreddin'in söz konusu risâlede geçen menkıbevi hayatı ile tarihî hayatı mukayese edilerek aralarındaki ortak ve farklı hususlara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Menkıbe, Menâkıbnâme, Şeyh Bedreddin, Hüseyin Ahlâtî.*

* Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. E-Posta: alikozan@hotmail.com

** Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi. E-Posta: sevilakyol@hotmail.com

**An Unknown Work Concerning Legendary Life of Sheikh Bedreddin:
“Menakıb-ı Şeyh Bedreddin Sultan”**

Abstract

There is plenty of information about Sheikh Bedreddin, who is remembered by his rebellion and the ideas which he spread and has still effectiveness, at the sources which are written at his time and also the ones written at later centuries. A type of the sources which we learn about his life is menakıbnâmes. These types of sources were written more likely a tale history and they have a legendary phrase of explaining. It is known that there is a *Menakıbnâme* about Sheikh Bedreddin which was written down by his grandson “Hafız Halil” and transmitted to daily Turkish. The Menakıbnâme which we held at our work is a type of pamphlet about his adventure of mystic life at Egypt. It is founded out only two copy of this pamphlet is available at our manuscript libraries. One of these copies at National Library and other one is in the Library of Süleymaniye.

Primarily *Menakıbnames* are going to be shortly mentioned as the sources of our cultural history in our essay. Afterwards the two manuscripts about Sheikh Bedreddin which we mentioned will be criticized in order to find out which one is the original one. Later on, the different and similar points will be held by comparing his legendary life which was mentioned pamphlets and realistic historical life.

Key Words: *Menkıbe, Hagiographie, Sheikh Bedreddin, Huseyin Ahlati.*

Giriş

1. Menâkıbnâme Tâbiri

Arapça isabet etmek, bir şeyden bahiste bulunmak ya da haber vermek anlamındaki “*nekabe*” kökünden türeyen; sözlükte “*övünülecek iş, hareket*” manasına gelen menkıbe kelimesinin çoğulu olan “*menâkıb*”, bu anlamıyla ilk defa IX. yüzyıldan itibaren yazılan hadis kitaplarında Hz. Peygamber(AS)’in, ashabının faziletlerine dair hadisleri ihtiva eden bölümlerin adı olarak kullanılmaya başlanmıştır.¹ Şemseddin Sami, Arapça “*menâkıb*” kelimesinin teklik şekli “*menkıbe*” kelimesine: “*Bir zâtın fazilet ve meziyetine delalet eden*

¹ Haşim Şahin, “*Menâkıbnâme*”, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003, c. 28, s. 112; Ahmet Ateş, “*Menâkıb*”, İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul 1978, c.7, s.701; Ahmet Yaşar Ocak, “*Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım*”, s. 27; Haşim Şahin, “*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*”, Prof. Dr. Işın Demirkent Anısına, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2008; Hamiye Duran, “*Velâyetnâme*”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2007, s. 13.

fıkra ve bundan bahseden makale ve risale” anlamını verir.² Özellikle dört büyük mezhebin kurucuları olan Ebû Hanîfe, İmam Şâfi, Ahmet bin Hanbel ve İmam Mâlik’in hayatlarına dair bu türden eserler kaleme alındığı bilinmektedir.³

IX. yüzyıldan sonra tasavvufun İslâm dünyasında yaygınlık kazanmasıyla birlikte menkıbe kelimesi, sûfilerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak hikmetli davranışlarını ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. XI. yüzyıldan itibaren Kadîriyye ve Rifâiyye gibi ilk büyük tarikatların teşekkül etmesiyle birlikte menkıbenin muhtevasına “*keramet*” kavramı da eklenmiştir. Kerâmet kelimesinin çoğulu olan “*kerâmât*” tabirinin menâkıb yerine kullanılması durumu da bu şekilde ortaya çıkmıştır.⁴ Menkıbelerde Hz. Muhammed, Hızır, kırklar ve yedilerle görüşmek, aynı anda farklı mekânlarda bulunmak, zihinden geçeni okuyup anlamak, acı çekmeden ölmek, kendi ölümünü tayin etmek, ölüyü diriltmek, diriye öldürmek, göğe yükselmek ve yaratılanlara hükmetmek gibi çeşitli olağanüstü olaylar zincirinden oluşan kerametlere yer verilmektedir.⁵ Abdülkadir Geylânî, Ahmed Rifâî gibi tarikat pîrleri veliler için vefatlarının ardından yazılan eserlerde gösterdikleri kerametlerin anlatılmaya başlanmasıyla menkıbe kelimesi giderek kerametle aynı anlamda kullanılır olmuş, böylece bir tasavvufî tür olarak menâkıb metinleri ve menâkıb yazma geleneği ortaya çıkmıştır.⁶ Menâkıb kelimesi sonraki dönemlerde sadece tasavvufî nitelik taşıyan menâkıb kitapları için kullanılmış, XII. yüzyıldan itibaren tasavvufun tarikatlar şeklinde örgütlenip İslâm dünyasında yaygınlaşmaya başlamasından sonra hemen her tarikatın pîri, tanınmış şeyhleri ve zâhid sufiler hakkında menâkıb kitapları yazılmıştır.⁷

Bu eserlere menâkıb adı dışında ayrıca tezkire, reşehât, makâmât, nefehât gibi farklı isimler de verilmiştir. Bu bağlamda, menâkıb niteliği taşıyan eserlerin yazılmasına günümüze kadar devam edilmiştir. Temel unsuru kerâmet ve onu

² Bilal Aktan, Mustafa Güneş, “*Menâkıb-ı Akşemseddin*”, H Yayınları 28, İstanbul, 2011, s. 11; Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 1420; Hamiye Duran, “*Velâyetnâme*”, s. 13; Ahmed Eflâkî, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 10.

³ Ateş, “*Menâkıb*”, s.702.

⁴ Aktan, “*Menâkıb-ı Akşemseddin*”, s. 11; Şahin, “*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*”, s. 549.

⁵ Mustafa Güneş, “*Klasik Türk Edebiyatında Menâkıbnâmeler ve Menâkıb-ı Akşemseddin*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, c. 4, sayı 16, Kış 2011, s. 166.

⁶ Ocak, “*Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım*”, s.27.

⁷ Şahin, “*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*”, s. 550; Ahmed Eflâkî, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, Kabcacı Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 10.

gösteren velilerin yüceltilmesi olan menâkıb kitapları daha önce zikredildiği gibi başlangıçta sadece tarikat pirleri için yazılmış, zamanla muhtevası tarikat içinde önemli bir yere sahip şeyhleri, tarikat silsilesinde yer alan diğer suffileri ve şeyhin halifeleriyle şeyh ailelerini de içine alacak şekilde genişletilmiştir.⁸ Bazen bir sufi için birkaç menâkıbnâme yazılabildiği gibi, *Menâkıb-ı Evliyâ-i Mısır*, *Tezkire-i Evliyâ-ı Bağdat* gibi, bir bölge veya şehirde yaşayan velilerin menkıbelerinin anlatıldığı eserler de kaleme alınmıştır.⁹ Osmanlı devrinde padişah, sadrazam veya ileri gelen devlet ricalinin hayatlarına ve kahramanlıklarına dair yazılan eserlere de menâkıb (*Menâkıb-ı Sultan Süleyman*, *Menâkıb-ı Tiryaki Hasan Paşa*, *Menâkıb-ı Ali Paşa... gibi*) adı verilmiştir. Yahşi Fakih'in ilk Osmanlı Tarihi olarak kabul edilen kitabı da *Menâkıbnâme* adını taşımaktadır.¹⁰

2. Evliyâ Menâkıbnâmeleri

Menâkıbnâme türü eserlerin bir diğer örneği de genellikle tarikat kurucusu olan veya sûfî meşreb olduğu bilinen şahsiyetlerin hayat hikâyelerini anlatan evliyâ menâkıbnâmeleridir. Evliya menkıbeleri masal, efsane ve destan gibi olağan üstü olayların anlatıldığı edebî türler içinde değerlendirilmekle birlikte konularının gerçek ve kutsallık atfedilen kişiler olması, bunların yaşadıkları zaman ve mekânın bilinmesi, anlatılan olayın gerçek olduğuna inanılması, sade bir uslûbla yazılmış olmaları itibarıyla diğer türlerden ayrılır.¹¹ Bir tasavvufî düşünceye mensup olan insanların mürşitlerini ve tasavvuf adap ve erkânını iyice tanımalarını sağlayan bu eserler, aynı zamanda propaganda aracı olarak da kullanılmıştır.

Manzum, mensur ve manzum-mensur karışık olarak yazılabilen menâkıbnâmeler, daha ziyade mensur olarak kaleme alınmıştır. Bu eserler, edebî değerlerinin yanında tarihî, sosyal, kültürel ve aynı zamanda manevî yaşantıya ışık tutmaları bakımından da önemli kaynaklar arasında yerini alır.¹²

Menâkıb kitapları, kerâmetleri nakledilen velînin yüceliğini müridlere anlatarak, onun tarıkata sıkı şekilde bağlanmasını sağlamak, tarıkata saygınlık kazandırmak amacıyla, genellikle o tarikatın mensublarından biri tarafından

⁸ Aktan, "*Menâkıb-ı Akşemseddin*", s. 11; Şahin, "*Menâkıbnâme*", s. 112.

⁹ Şahin, "*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*", s. 550.

¹⁰ Şahin, "*Menâkıbnâme*", s. 112; Şahin, "*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*", s. 550.

¹¹ Şahin, "*Menâkıbnâme*", s. 112.

¹² Güneş, "*Klasik Türk Edebiyatında Menâkıbnâmeler ve Menâkıb-ı Akşemseddin*", s. 166; Mehmet Aça, "*Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*", Kriter Yayınları, İstanbul 2009, ss. 341-343.

sözlü gelenek ve yazılı kaynakların derlenmesiyle meydana getirilir.¹³ Bir tek veliyi veya bir tarikata mensup velileri anlatan menâkıbnâme niteliğinde kitaplar da vardır.¹⁴ Bu tür kitaplara da genellikle menâkıbnâme adı verilmiştir. Ayrıca tezkire (*Tezkire-i Saltuk Buğra Han*), kerâmât (*Kerâmât-ı Ahî Evran*) ve vilâyetnâme (*Vilâyetnâme-i Hünkar Hacı Bektaş-ı Velî*) kelimeleri de bu bağlamda menâkıbnâme yerine kullanılmıştır. Kahramanların hayat serüvenlerinden, olağanüstü güçlerinden bahseden *Battalnâme*, *Danişmendnâme* ve *Saltuknâme* gibi dinî-destanî eserleri de menâkıbnâme türü içinde değerlendirilir.¹⁵

3. Menâkıbnâmelerin Tarihî Gelişimi:

Türk-İslam edebiyatında bilinen ilk menâkıbnâme, Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın hayatını ve İslâm dinini kabul edişini konu edinen *Tezkire-i Saltuk Buğra Han*'dır. Saltuk Buğra Han, bir velî olmamasına ve söz konusu eser menâkıbnâme adını almamasına rağmen, eserde hükümdara kutsiyet atfedilmesi ve velilere özgü kerametlerle dolu bir hayat hikâyesi sunulması, bu metni, menâkıbnâme türünün ilk örneği olarak kabul etmemize neden olur.¹⁶ Türkler arasında *Tezkire-i Saltuk Buğra Han*'dan sonra ilk olarak Türkistanlı mutasavvıf Hoca Ahmed Yesevî (ö. 1166) ile ilgili menâkıbnâmeler yazılmıştır.¹⁷ Bunlardan en eskisi Siğnakî'nin Ahmed Yesevî'nin hayatını, şahsiyetini ve halk arasında yaşayan rivayetleri anlatan *Menâkıb-ı Ahmed Yesevî* adlı eseridir.¹⁸ Ahmet Yesevî ile ilgili diğer bir eser, XVI. yüzyıl gibi geç bir dönemde, Mahmud Hazîni tarafından yazılmış ve Sultan III. Murad'a sunulmuş olan *Cevâhiru'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr* adlı eserdir.¹⁹

Anadolu Selçukluları döneminde ikisi Mevlânâ ve ailesi hakkında (*Risale-i Sipahsalar be Menâkıb-ı Hazret-i Hüdevendigâr, Menâkıbü'l-ârifîn*)

¹³ Aktan, "Menâkıb-ı Akşemseddin", s. 11; Şahin, "Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri", s. 551.

¹⁴ Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s. 33-36; Şahin, "Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri", s. 551.

¹⁵ Mikail Bayram, "Şeyh Evhadü'd-din Hâmid el-Kirmânî ve Menâkıb-nâmesi", Konya 2005, s. 5; Şahin, "Menâkıbnâme", s. 112.

¹⁶ Güneş, "Klasik Türk Edebiyatında Menâkıbnâmeler ve Menâkıb-ı Akşemseddin", s. 167; Aça, "Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi", s. 339.

¹⁷ Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s.43; Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113.

¹⁸ Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113.

¹⁹ Duran, "Velâyetnâme", s. 15; Şahin, "Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri", s. 552.

olmak üzere, Sadreddin Konevî, Evhadüddîn-i Kirmânî, Fahrettin-i Irakî gibi birçok sūfînin menâkıbnâmesi yazılmıştır.²⁰ Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Ahmed Eflâkî Dede tarafından yazılan *Menâkıbü'l- Arifîn*, Mevlânâ adına yazılmış ikinci menâkıbnâmedir. Bu eser dönemin siyasi yapısı, Türkiye Selçuklu idaresi üzerindeki Moğol baskısı, Moğolların Anadolu'yu hakimiyet altına alma çabaları, Selçuklu Sultanlarının, vezirlerinin ve ileri gelen devlet adamlarının kişilikleri, faaliyetleri ve dönemin sosyo kültürel yapısı, Mevlânâ ve çevresindekilerin devlet adamlarına ve o dönemdeki diğer dini gruplara yaklaşımları hakkında bilgi vermesi açısından birinci el kaynaktır.²¹ Baba İlyas ve Hacı Bektaş-ı Velî ile görüştüğü bilinen Mahmud Hayrânî'nin menkıbelerinin toplandığı *Menâkıb-ı Seyyid Mahmud Hayrânî* ile Gülşehrî'nin *Kerâmât-ı Ahî Evran*'ı yine bu dönem eserlerindedir.²²

Osmanlı döneminde ise farklı türde menâkıbnâme örnekleri görülür. Ebü'l-Hayr Rumî'nin *Saltukname*'si bu devirde kaleme alınmıştır. Cem Sultan'ın emriyle 1480'lerde yazdığı eserinde Sarı Saltuk'un Rumeli'nin fethinde gösterdiği kahramanlıkları ve olağan üstü güçlerle mücadelelerini anlatmaktadır.²³

Vilâyetnâme/Velâyetnâme adı da verilen Bektaşî menâkıbnâmeleri de XV. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmıştır.²⁴ Uzun Firdevsî²⁵ tarafından yazıldığı tahmin edilen Hacı Bektaş-ı Velî'nin hayatını, devlet adamları ve alimlerle ilişkilerini, Sulucakarahöyük'e yerleşmesini ve ölümünü anlatan *Vilâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî* bu türün en tanınmış örneğidir. *Vilâyetnâme-i Abdal Musa*, *Vilâyetnâme-i Seyyid Ali Sultan*, *Vilâyetnâme-i Otman Baba* ve *Vilâyetnâme-i Koyun Baba* Bektaşî geleneği içinde ortaya çıkan diğer menâkıbnâmeler arasındadır.²⁶ Vilâyetnâmelerin en önemli özelliklerinden

²⁰ Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s.47-48; Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113.

²¹ Şahin, "Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri", s. 553.

²² Fuad Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul 1987, s. 215, 257; Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113; Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s.47-48; Duran, "Velâyetnâme", s. 16.

²³ Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s.57; Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113.

²⁴ Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113; Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s. 52.

²⁵ Fatih ve II. Bayezid döneminde yaşamış, asıl adı Hızır b. İlyas isminde bir zattır. (Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s. 52.

²⁶ Ocak, "Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım", s.52; Şahin, "Menâkıbnâme", s. 113.

birisi, halkın tepkilerini doğrudan yansıtan en önemli kaynaklar arasında oluşlarıdır.²⁷ Tarihi kaynak olarak bakıldığında velâyetnâmeleri iki ana gruba ayırarak incelemek gerekir. Birinci grupta, basmakalıp, hemen her velâyetnâmede rastlanan bir takım kerâmet motifleri ile şekillenmiş ve şeyhin tarihi hayatından kopuk söylencelerin derlemesinden ibaret olan velâyetnâmeler yer alırken; ikinci grubu, yine kerâmet motifleri içeren ancak aynı zamanda güvenilir tarihi bilgilerin de içinde bolca bulunduğu velâyetnâmeler teşkil etmektedir. *Şeyh Bedreddin Menâkıbnâmesi* bu bağlamda ikinci gruba girip genel anlamda da içindeki rivayetlerin tarihi şahsiyetiyle örtüştüğü görülmektedir.²⁸ Yine bu yüzyılda Anadolu'da tarikatların iyice yayılmasına paralel olarak menâkıbnâme yazımında bir artış görülmüştür. Halil b. İsmail'in yazdığı *Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin İbn Kadı İsrail*, Aşık Ahmed'in yazdığı *Menâkıb-ı Kemal Ummî*, Yahya b. Bahşi'nin yazdığı *Menâkıb-ı Emir Sultan* bu döneme ait eserlerdir.²⁹

XVI. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nda tarikatların en yoğun faaliyet gösterdikleri, sayı bakımından çoğaldıkları ve dolayısıyla menâkıbnâme edebiyatının en bol ürünlerinin verildiği bir dönem olmuştur. Bu yüzyılda kaleme alınan menâkıbnâmelerin bir kısmı, daha önce yaşamış olan bilge şahsiyetlerle ilgilidir.³⁰ XVI. yüzyılda daha önceki dönemlerde yaşamış sûfilerin hayatlarından bahseden eserler yazılmış, eski büyük mutasavvıfların Arapça ve Farsça olarak yazdıkları eserler Türkçe'ye çevrilmiştir.³¹ Menâkıbnâme yazımı diğer yüzyıllarda artarak devam etmiş ve günümüze kadar önemini korumuştur.³²

4. Menâkıbnâmelerin Tarih Kaynağı Olarak Kullanılmaya Başlanması:

Türk tarihçilerinin büyük çoğunluğu menâkıbnâmeleri olağanüstü olaylarla dolu, gerçeğe ilgisi olmayan eserler olarak gördüğü için tarihi kaynak olarak görmemişlerdir. Avrupa da ise Hıristiyan azizlerinin hayatlarına dair

²⁷ Şahin, "*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*", s. 555.

²⁸ Rıza Yıldırım, "*Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) ve Velâyetnâmesi*", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.

²⁹ Şahin, "*Menâkıbnâme*", s. 113; Ocak, "*Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım*", s.58-59.

³⁰ Güneş, "*Klasik Türk Edebiyatında Menâkıbnâmeler ve Menâkıb-ı Akşemseddin*", s. 168; Ocak, "*Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım*", s.59-60.

³¹ Şahin, "*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*", s. 556.

³² Şahin, "*Menâkıbnâme*", s. 113.

eserler eski dönemlerden beri kullanılmış ve XIX. yüzyılda hagiographie adı verilen eserlerde toplanmıştır.³³

Türk tarihçiliğinde evliya menâkıbnâmelerini bu anlamda ilk defa M. Fuat Köprülü *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde Ahmed Yesevi ile ilgili bölümü yazarken kullanmıştır. Daha sonra *Anadolu Selçuklu Tarihinin Yerli Kaynakları* adlı makalesinde menâkıbnâmelerden tarihi kaynak olarak faydalanılması gereğinden bahsetmiştir.³⁴ Onun ardından Zeki Velidi Togan, Abdülbaki Gölpınarlı, Orhan Köprülü, Agah Sırrı Levend ve Ahmed Yaşar Ocak menâkıbnâmelerin tarihi bakımdan önemini vurgulamışlardır.³⁵

Menâkıbnâmeler, sıkı bir tenkid ve tahlile tabi tutulursa bunların çok zengin birer folklor ve tarih kaynağı oldukları anlaşılır. Dönemin fikirleri, beklentileri, ideolojileri ve bütün bunların toplum yaşamını nasıl etkilediği gibi hususlara bu kaynaklar sayesinde ulaşabilmek mümkündür.³⁶ Menâkıbnâmelerden faydalanmak suretiyle bazı tarihi olay ve şahsiyetler hakkında diğer kaynaklarda rastlanmayan bilgilere ulaşmak mümkündür. Menâkıbnâmeler ayrıca dönemin ekonomik, sosyal, kültürel, dini özelliklerine, gelenek ve göreneklerine dair çok zengin malzeme ihtiva etmektedir.³⁷ Menâkıbnâmelerde azizlerin, şeyhlerin değişik bölgelerdeki ahaliye etkileri, buraların imar ve iskan tarihlerine katkıları ve devrin kaynaklarında fazla yer verilmeyen siyasi ve iktisadi hayata dair bazı önemli bilgileri bulmak mümkündür.³⁸

Bu menâkıbnâmelerden biri de, Osmanlı kuruluş ve fetret devirlerini idrak etmiş olan Şeyh Bedreddin(ö. 1416)'in daha çok tasavvufi yolculuğunu anlatan *Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin Sultan* adlı eserdir.

5. Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin Sultan adlı Yazma Eserin Mevcut Nüshaları

Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin Sultan'ın bugün kütüphanelerimizde bulunan nüshaları şunlardır:

³³ Ahmed Eflâkî, Ariflerin Menkıbeleri, s. 10; Şahin, “Menâkıbnâme”, s. 113; Ocak, “Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım”, s.32.

³⁴ Ocak, “Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım”, s.65; Şahin, “Menâkıbnâme”, s. 113.

³⁵ Ocak, “Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler, Metodolojik Bir Yaklaşım”, s.65; Şahin, “Menâkıbnâme”, s. 113.

³⁶ Duran, “Velâyetnâme”, s. 10; Şahin, “Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri”, s. 565.

³⁷ Şahin, “Menâkıbnâme”, s. 113; Şahin, “Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri”, s. 565; Duran, “Velâyetnâme”, s. 10.

³⁸ Duran, “Velâyetnâme”, s. 10; Şahin, “Menâkıbnâme”, s. 113; Şahin, “Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri”, s. 565.

1. Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 6589\2

Eser Adı: Menâkıb-ı Bedreddin Sultân

Yazar/Müstensih Adı: Yok

İstinsah Tarihi Hicrî (Miladi): 993/1585

Dili: Türkçe

Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane – Ankara

Koleksiyon: Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

Yaprak: 55b-65b

Satır: 15

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Notlar: Şirazesi dağılmış, yıpranmış siyah meşin bir cilt içerisindedir. Bir mecmua içerisinde yer almaktadır.

1. Arşiv Numarası: 4679

Eser Adı: Hikâye-i Bedreddin Sultân

Yazar/Müstensih Adı: Müftü Ali Çelebi

İstinsah Tarihi Hicrî (Miladi): Yok

Dili: Türkçe

Bulunduğu Yer: Süleymaniye Kütüphanesi

Koleksiyon: Hacı Mahmud Efendi

Yaprak: 1b-8a

Satır: Değişik değişik (15,16,17)

Yazı Türü: Kırık Rik'a

Notlar: Yıpranmış kırmızı meşin bir cilt içindedir. Bir mecmua içerisinde yer almaktadır.

Çalışmamızın bu kısmında iki ayrı kütüphanede bulunan iki *Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin* nüshasının incelenmesi sonucu orijinal metin oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunu müteakiben tarihî kaynaklarda adı daha çok karıştığı isyanla anılan Şeyh Bedreddin'in menkıbevî hayatı bağlamında dinî kimliğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaçla yaptığımız metin kritiğinde bazı teknik konular üzerinde durulduktan sonra genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Elimizdeki *Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin* nüshaları incelendiğinde; Süleymaniye Kütüphanesi nüshasının(S) istinsah tarihi belli olmamakla birlikte birkaç farklı konunun işlendiği bir mecmua içerisinde yer aldığı görülmüştür. Asıl nüsha olarak kabul ettiğimiz Milli Kütüphane nüshasının ise H. 993/M.1585 istinsah tarihli olduğu görülmüştür. İstinsah tarihinin belirtilmiş olması ve Süleymaniye nüshasında eksiklikler olması açısından Milli

Kütüphane nüshası(M) asıl nüsha olarak kabul edilmiştir. Metnimiz oluşturulurken Süleymaniye nüshası asıl nüshayla karşılaştırılarak orijinal nüsha tesbiti yapılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte asıl nüshada yer almayıp da Süleymaniye nüshasında yer alan kısımlar metin içerisinde ve dipnotlarda belirtilmiştir.

Yaptığımız metin kritiğine göre S nüshasında, M nüshasına göre daha çok hata ve eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle S nüshasının 7. varlığında ciddi konu eksikliği ve birbirinden kopuk bir anlatım örgüsü olduğu göze çarpmaktadır.

Yapılan metin kritiğinde nüshalar arasındaki farklılıklar dipnot şeklinde belirtilmiştir. Bunun dışında; manayı bozmayan ve her iki metinde de aynı anlama gelen cümleler için dipnot verilmemiştir. Harf, tekil-çoğul ekleri ve bağlaç farklılıklarına da dipnotta yer verilmemiştir. Aynı anlama gelen farklı kelimeler de dipnotta belirtilmemiştir.

6. Menâkıb-ı Bedreddîn Sultan adlı yazmanın muhtevası

6.1.Şeyh Bedreddin'e Atfedilen Kerametler

Menâkıb-ı Bedreddin Sultan adlı risâlede Şeyh Bedreddin'e izâfe edilen kerametler de yer almaktadır. Söz konusu kerametler varak numarası esas alınarak aşağıda zikredilmiştir.

- Şeyh Ahlâtî ve Şeyh Mahmud'dan İsm-i A'zam duasını öğrenen Şeyh Bedreddin'in gözü ve gönlünün açılarak yedi kat yerleri ve yedi kat gökleri temaşa eylediği ve ilk gösterdiği keramet bu olmasından dolayı Şeyh Mahmud ve Şeyh Ahlâtî'nin onun vilayetini tebrik ettikleri. (v. 58a)

- Şeyh Bedreddin'in Nil kenarındayken Hind'den gelen dervişlerle karşılaştığı ve gözünü yumarak bir kuşun gece gündüz on yılda alacağı mesafeyi bir saat içinde aldığı ve Hind şehrine ulaştığı(tayy-i mekân) (v. 56a)

- Şeyh Bedreddin'in şeyhlerinden icazet aldıktan sonra halife olarak tayin olduğu Kamer şehrine yedi dervişle gittiği ve üç yıllık yolu üç günde gittiği (tayy-i mekân) (v. 58b)

- Mürşidi Şeyh Mahmud'un vefat edeceği haberi gelince Kamer şehrinde sabah namazını müteakiben ayrılan Şeyh Bedreddin'in kuşluk namazını müteakib öğle olmadan Yıldız şehrine ulaştığı (tayy-i mekan) (v. 59b)

- Hind'den aynı saatte Mısır'a(Nil Kenarına) varması (tayy-i mekan) (v. 59b)

- Müridi Abdülkerim'in gözünü yummasını istediği ve yürümekle kırk yılda gidilebilecek olan yere bir saat içinde Şeyh Bedreddin ile birlikte yeşil bir

sahrada ki yanı deniz olan Mecma'al- Bahreyn de gözlerini açtıkları ve Şeyh Bedreddin'in âb-ı hayatın burada olduğunu zikrettiği. (tayy-i mekân) (v. 62a)

- Yine burada Şeyh Bedreddin ve Abdülkerim'in bir bahçeye girdikleri ve burada bulunan nar ağaçlarındaki her bir narın birer kelek gibi olduğu ve tanelerinin de baklaya benzediği. Ayrıca burada bulunan bir çeşmenin de lealden ve cevahirlerden yapılmış olduğu, lülesinin altından yapıldığı, lülesi içinden süte benzer bir su aktığı.(âb-ı hayat). Yine bu bahçede karşılaştıkları ak sakallı bir pir olan İbrahim ile Şeyh Bedreddin'in bir kuşun on yılda alacağı mesafelere gittikleri. (v. 62a-62b)

- Şeyh Bedreddin'in kırklar, yediler ve üçlerle teheccüd namazı kıldığı ve bu duruma hayret eden Abdülkerim'e: *"Allah ve Muhammed Mustafa mahiyetini gönlünüzden çıkarmadıkça ve gece gündüz Allah'a ibadet eyledikçe hakk Te'alâ'nın cemalini müşahede kılabilecekerini"* belirttiği. (v. 61b)

- Şeyh Bedreddin'in bir altın minber üzerinde on bin kadar Sünnî cinnîler taifesine vaaz verdiği ve Tâhâ sûresini tefsir ettiği, ardından Şeyh Bedreddin'in bu taifeye er gibi olmalarını ve namazı cemaatle kılarak terk etmemelerini istediği ve bu şekilde Hakk Tealâ'nın didârını müşahede edebileceklerini söylemesi. (v. 63b)

- Abdülkerim'le birlikte kırklar makamına gittikleri. Burada Abdülkerim'le Şeyh Bedreddin'in teheccüd namazı kılıp du'a ettikleri. Ardından sofiyâne kırk kişinin geldiği ve Şeyh Bedreddin'in bunlara tefsir sohbeti yaptığı ve sema ettikleri. (v. 64a)

- Abdülkeim'le birlikte bir kuş uçumuyla yirmi yıllık yol katederek cin padişahlarına Kur'an talim ettirdiği, Tebareke ve Yâsin sûresini okutturduğu. (v. 64b)

- Yine bir gün Abdülkerim'le âlemlerde seyrana çıktıkları ve bir yılının yanlarına yaklaşarak ağladığı, bu yılının cinnîler beyi olduğu ve Şeyh Bedreddin'e cânı gönülünden bağlı olduğu. (v. 64b)

- Yine bir Cuma gecesı cinnîler cematine altın bir kürsü üzerinde sabaha kadar aşr-ı Kur'an okuduğu hadis ve tefsir dersi yaptığı. (v. 65a-65b)

- Rum'a gittiğinde halvete girdiği günlerde yerden gökleri, arşı, cenneti, levh-i kalemi seyr ettiği (v. 60b)

- Vefatını müteâkib halifesi İlyas Derviş'in rüyasına girerek, erenlerin ölmediğini fakat bir evden bir eve göçtüklerini belirtir. Ardından İlyas Derviş'den teheccüd ve işrak namazını terk etmemesini ister. Hz. Peygamber'in de bu namazları terk etmediğini belirtir. Daha sonra erenlerin er gibi olması

gerektiğini, beş vakit namazı terk etmemelerini, kimsenin gıybetini etmemelerini ve kendisine dua etmeyi unutmamalarını vasiyet eder. Eğer bu söylediğini tutarlarsa yerlerinin cennetü'l-meva olacağını bildirir. (v. 60b-61a)

6.2. *Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin Sultan* adlı Risâlede Geçen İsimler

Menâkıb-ı Bedreddin Sultan adlı risâlede bir takım şahıs, yer, sure ve dua isimlerinin zikredildiği görülmektedir. Bu isimler aşağıda belirtilmiştir:

A. Şahıs İsimleri

1. Şeyh Mahmud
2. Şeyh Ahlâfî
3. Benî Temîme Kabilesi
4. Bâyezid Bestâmi
5. İlyas Derviş
6. Abdülkerim
7. Hz. Muhammed Mustafa
8. Karun
9. Şeddad
10. İbrahim
11. Hz. Musa

B. Yer İsimleri

1. Nil Nehri
2. Mısır Şehri
3. Hind Memleketi
4. Kamer Şehri
5. Yıldız Şehri
6. Mecma'ul-Bahreyn
7. Rum

C. Sûre ve Dua İsimleri

1. İsm-i A'zam Duası
2. İnnâ Fetehnâ(Fetih) Sûresi
3. Tâhâ Sûresi
4. Rahmân Sûresi
5. Tebâreke Sûresi
6. Yâsin Sûresi

7. *Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin Sultan* adlı Yazma Eserin Değerlendirilmesi

On varaklık bir eser olduğu görülen bu risalede daha çok Şeyh Bedreddin'in sufi kimliğini oluşturan Mısır'daki deneyimlerinin menkıbevi bir dille aktarıldığı görülmektedir. Risâledeki Şeyh Bedreddin portresi, başında semlesi/sarığı sırtında seccadesi olan bir derviştir.³⁹ Risalede önceleri bir mürid olarak bahsedilen Şeyh Bedreddin'in daha sonra şeyhlerinden icazet alarak şeyhlik makamına yükseldiği görülmektedir. Bu makama yükseldikten sonra kendisinden “*kutb-u âlem, sultan, şeyh ve hazretleri*” şeklinde bahsedilmiştir.

Risalede daha çok, Şeyh Bedreddin'in Şeyh Mahmud, Şeyh Hüseyin Ahlâtî⁴⁰, Abdülkerim, İlyas, İbrahim, Kırklar/Kırk evliyâ ve cinnîler taifesi ile aralarında geçen manevî münasebetleri yer almaktadır. Şeyh Bedreddin, tarihî kaynaklara da mutâbık olarak Şeyh Ahlâtî'nin müridi olarak gösterilmiştir.⁴¹ Kaynaklarda ismine rastlayamadığımız Şeyh Mahmud ise, Şeyh Ahlâtî ve Şeyh Bedreddin'in müridi olarak gösterilmektedir.⁴² Yine risâleye göre, Şeyh Bedreddin, Şeyh Ahlâtî ve Şeyh Mahmud'la birlikte halvete girmiş ve halvetten sonra Şeyh Mahmud'dan icâzet alarak Hindistan'da Kamer şehrinde hilâfet/sheyhlik makamında yer almıştır. Ayrıca halifelik yaptığı Kamer şehrinde doksan beş erenlerle kırk gün halvete girdiği ve bu halvetlerin sayısının beşe ulaştığı belirtilmektedir.⁴³ Fakat kaynaklarda Şeyh Bedreddin'in Hindistan'a gittiğine veya burada şeyhlik makamında bulunduğu dair herhangi bir kayıt yer almamaktadır.

³⁹ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589\2, v. 59b.

⁴⁰ **Hüseyin Ahlâtî:** Doğum ve ölüm tarihi ile eserleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Hüseyin Hılâtî el-Lâziverdî, memleketi olan Ahlat'dan Şam'a oradan da Kahire'ye gelip Memlük Sultanı Berkuk'un saygısı ve hürmetine mazhar olmuştur. Zâhir ve bâtın ilimlerde çağının ulemâsının önde gelenlerinden olduğu belirtilmektedir. İbn Hacer, onunla ilgili insanda hayretler uyandıracak çok ilginç şeyler rivayet edildiğini belirtir. Geçimini nereden temin ettiği bilinmemekle birlikte, lajurd(lacivert) tasını çözümlenmeyi becerdiği ve kimya bildiği rivayet edilmektedir. Tıp alanında gösterdiği maharetten dolayı kendisinin tıpta otorite olduğu belirtilir. Yanına emirler, ileri gelen kimseler ve bunun dışındakiler sırayla girer, kimisi hastalığına deva, kimi de dua telep ederdi. İbn Hacer el-Askalânî, ed-Dürerü'l-Kâmine, Dârü'l Kütübi'l Hadîsiyye, 1966, C.2, s. 160; Ayrıca Ahlâtî hakkında bilgi için bkz. İbn Hacer el-Askalânî, İnbâü'l-Gumr bi-Ebnâi'l-Umr, Dârü'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut 1986, C.3, s. 336-337; Abdülhay b. El-İmâdî, Sezerâtü'z-Zehab, Merkezü'l-Mevsûati'l Âlimiyye, tarih yok, C.6, s. 356-357; Kozan, Ali, Şeyh Bedreddin ve Düşünce Tarihimizdeki Yeri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2007, s. 24.

⁴¹ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589\2, v. 56b.

⁴² Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589\2, v. 58a.

⁴³ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589\2, v. 58a-59a.

Risâlede verilen malumatlardan biri de, Şeyh Bedreddin'in Şeyh Hüseyin Ahlâtî ve Şeyh Mahmud ile birlikte semâ yaptıkları rivâyetidir. Bunun dışında Şeyh Bedreddin'in Kırklar zümresi ile de semâ eylediği ve bunlardan birinin üç gün üç gece sürdüğü belirtilmektedir.⁴⁴ Risâlede ayrıca Şeyh Bedreddin'in Kırklar zümresine verdiği nasihatler de yer almaktadır. Onlara ibâdetten güzel şey olmadığını, cihanda kişiyi Allah'a eriştiren şeyin ibâdet olduğunu ve o kişinin yerinin cennetin ırmaklarının kendisinden geldiği Firdevs-i â'lâ olduğunu belirtir.⁴⁵

Risaleye göre Bedreddin Derviş, kapısına gittiği Şeyh Mahmud Hazretleri ve şeyhi olan Şeyh Ahlâtî ile birlikte ilk halvetine girmiştir. Kırk gün kaldığı halvetten çıktıktan sonra kendisine Şeyh Mahmud ve Şeyh Ahlâtî tarafından icazet ve hilafet verilmiştir. Kendisine hilafet verilen Kamer şehrine gittikten sonra burada da ikinci halvetine girmiştir.⁴⁶

Risâlede geçen bir başka rivâyet ise, Şeyh Ahlâtî'nin vefâtı(1403) olayıdır. Rivayete göre, Şeyh Ahlâtî, vefâtını müteâkib cenazesini ikinci namazının sünnetini terk etmeyen birinin kıldırmasını ister. Cenazesinde bu talebinin hazır bulunanlara iletilmesi üzerine bir aziz cenaze namazını kıldırır. Daha sonra bu azizin Şeyh Ahlâtî olduğu anlaşılır. Şeyh Ahlâtî bunun üzerine Şeyh Bedreddin'e, "*Sen de âlemde öyle bir iş işle ki, dünyadan göçünce namazını kendin kılarsın.*" der. Kendi cenâze namazını kıldırma inancı, Hatâyî'ye nisbet edilen bir dörtlükte de şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: "*Cellad olub sen canına kıyagör/Arif olub her maniden duyagör/ Cesedin kendi elinde yuyagör/Kendi namazını kıldı ondan gel.*"⁴⁷ Bu cenâze namazını müteâkib, tarihî kaynaklarla da aynı minvalde Şeyh Bedreddin'in Mısır'da bir süreliğine Şeyh Ahlâtî hankâhında hilâfet ettiği belirtilmektedir. Ardından Hz. Peygamber'in rüyasına girerek Rûm'a giderek oradaki mü'minleri ıslah etmesini istediği rivayeti geçer.⁴⁸ Fakat kaynaklarda Şeyh Bedreddin'in Mısır'dan Rûm/Anadolu'ya gelişinin, hankâhtaki dervişlerin kendisini çekememesi ve şeyh olmasına muhalefet eden diğer şeyhlerin olumsuz tutumu sonucunda gerçekleştiği belirtilmektedir.⁴⁹

⁴⁴ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589/2, v. 58a, 60a, 64a.

⁴⁵ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589/2, v. 59a.

⁴⁶ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589/2, v. 58a-59a.

⁴⁷ Ethem Ruhi Fırlalı, Türkiye'de Alevilik Bektaşılık, Selçuk Yayınları, Ankara 1991, s. 323.

⁴⁸ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589/2, v. 60b.

⁴⁹ Halil b. İsmail, Menâkıbnâme, v. 35b-36a; Taşköprülüzâde, Şakâik, c. 1, s. 72; Tasköprülüzâde, Mevzuât, c. 1, s. 749; Âlî, Kühü'l-Ahbâr, v. 51a.

Nitekim *Menâkıb-ı Bedreddin Sultan*'da da, bu düşünceyi destekleyen bir rivayet yer almaktadır. Rivayete göre, İlyas Derviş bir gece rüyasında Şeyh Bedreddin'i görür. Rüyada Şeyh Bedreddin, erenlerin ölmeyeceğini ancak bir evden bir eve göçtüklerini, teheccüd namazını ve işrâk namazını terk etmemesi gerektiğini, zirâ Hz. Peygamber'in terk etmediğini belirtir. Ayrıca erenlerin er gibi olmaları gerektiğini, beş vakit namazı terk etmemeleri gerektiğini, kimsenin gıybetini etmemelerini, kendisine dua etmelerini, eğer bu naşihati tutarlarsa yerlerinin Cennete'l-Me'vâ olacağını bildirir. Abdülkerim ise İlyas'tan bu rüyayı kimseye anlatmamasını ister. Sebep olarak da bu dönemde dervişlerin birbirini sevmediğini belirtir. Bu olayın ardından Abdülkerim, Şeyh Bedreddin'in vilâyetlerini bir bir İlyas'a anlatır ve yazdırır. Ayrıca risâleye göre Şeyh Bedreddin, Rûm'da yedi yıl hilâfet etmiştir.⁵⁰

Bu risaleye göre Şeyh Bedreddin'in Abdülkerim, İlyas ve İbrahim adında üç halifesi vardır. Abdülkerim, Bedreddin Sultan'ın en yakın halifesidir ve sultan kendisine sırrını vermiştir. İlyas da Şeyh Bedreddin'in bir diğer mürididir. İbrahim ise Şeyh Bedreddin'le Abdülkerim tayy-i mekân ederlerken yanlarına gelen bir pîrdir.⁵¹

Şeyh Bedreddin'le ilgili çalışmalarda kaynak olarak kullanılan ve Şeyh Bedreddin'in torunu Hafız Halil'in kaleme aldığı *Menâkıbnâme*'ye göre ise, Şeyh Bedreddin, Osmanlıların Edirne'yi almasından sonra ailesiyle Edirne'ye yerleşmiştir. Burada ilk eğitimini babasından almış; daha sonra Molla Yusuf'tan fıkıh ilmini öğrenmiştir. Hocası Molla Yusuf öldükten sonra Bursa'ya gitmiş ve Bursa kadısı Şeyh Mahmud'dan astronomi ilmini öğrenmiştir. Konya'da da mantık ve astronomi dersleri aldıktan sonra dönemin en önemli ilim merkezi olan Kahire'ye gitmeye karar vermiştir.⁵²

O dönemde Mısır'da Sultan Berkuk vardır. Sultan Berkuk, Şeyh Bedreddin'e hürmet göstermiştir. Daha sonra oğlu Ferec'e hoca olarak Şeyh Bedreddin'i tayin etmiştir. Şeyh Bedreddin bu hocalık döneminde sarayda yaşamış ve burada tanıştığı Şeyh Ahlatî'nin tasavvuf öğretisini benimsemiştir.⁵³

Risâle metnine göre Şeyh Ahlatî öleceği zaman Şeyh Bedreddin'i bizzat yanına çağırıp halifesi olduğunu söylemişti. Fakat Hafız Halil'in *Menâkıbnâmesi*'ne göre Şeyh Ahlatî cümle erenleri toplayıp; öleceğini,

⁵⁰ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589/2, v. 60b-61a.

⁵¹ Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589/2, v. 60b-62b.

⁵² Halil bin İsmail, "*Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Menâkıbı*", Eti Yayınevi, İstanbul, 1967, ss. 13-22.

⁵³ Halil bin İsmail, *Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Menâkıbı*, ss. 29-45.

kendisinden sonra yerine geçecek kişinin ilim sahibi olmasını ve bu kişiyi kendi aralarında seçmelerini istemiştir. Fakat ifadelerinden Şeyh Bedreddin'i kastettiği anlaşıldığı için erenler Şeyh Bedreddin'i onun halifesi olarak seçmişlerdir.⁵⁴ Dolayısıyla Şeyh Bedreddin'in Mısır'da postnişinlik makamına oturmasıyla ilgili rivâyetin her iki kaynak tarafından da teyid edildiği görülmektedir.

Risâlenin M nüshasında diğer şeyhlerin Şeyh Bedreddin'i çekemediğiyle ilgili bir bölüm geçmiş fakat nedeni açıklanmamıştı. Hafız Halil'in Menâkıbnâmesi'nde ise Şeyh Bedreddin'in genç yaşta şeyhlik ve halifelik makamına oturmasının doğru olmadığını düşündükleri ve karşı çıktıkları için çekemedikleri şeklinde bir rivayet geçmektedir. Nitekim Hafız Halil'in Menâkıbnâmesi'ne göre Şeyh Bedreddin'in Anadolu'ya gelmesinin nedenlerinden biri de Şeyh Ahlatî'nin ölümünden sonra halifelik yaptığı dönemde diğer şeyhlerin kendisine muhalif olmasıdır.⁵⁵ Dolayısıyla okuduğumuz metinlerde belirtilen bir rivâyetteki boşluğun Hafız Halil Menâkıbnâmesi'nde doldurulduğu görülmektedir.

M nüshasında Şeyh Bedreddin'in hayatı anlatılırken Anadolu'ya kadar gitmesi anlatılmış, Anadolu'ya nasıl gittiği, hangi faaliyetlerde bulunduğu ve kimlerle görüştüğü belirtilmemiştir. Hafız Halil'in Menâkıbnâmesi'nde ise Şeyh'in Anadolu'ya gelişi ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Buna göre, Şeyh Bedreddin altı ay Mısır'da halifelik makamında kaldıktan sonra Kudüs'e, Şam'a, Haleb'e ve en sonunda Konya'ya gelmiştir. Konya'da Karaman Beyi ile görüşmüş, Bey kendisinden keramet istemiş, Şeyh de kerametini göstermiştir. Buradan Germiyan iline, Tire'ye ve İzmir'e gitmiştir. İzmir'den sonra Sakız Adası'na geçerek Arapça bilen ruhbanlarla sohbet etmiş hatta görüştüğü papazlardan ikisi ve daha sonra Sakız beyi Müslüman olmuşlardır. Sakız Adası'ndan sonra tekrar Tire üzerinden Kütahya'ya ve Domaniç beline gelmiş ve burada Torlak⁵⁶larla görüşmüştür. Buradan Bursa'ya geçmiş son olarak da Edirne'ye gitmiştir. Burada yedi yıl kalmıştır. Bu dönemde Osmanlı Devleti Fetret Dönemi'ni yaşamaktadır. Musa Çelebi'nin 1411 yılında Edirne'de

⁵⁴ Karşılaştırmalı olarak bkz. M nüshası v. 60a, Hafız Halil bin İsmail, s. 81.

⁵⁵ Karşılaştırmalı olarak bkz. M nüshası v. 61a, Hafız Halil bin İsmail, ss. 81-84.

⁵⁶ **Torlak:** Türkçe “*tor*”(acemi, tecrübesiz, vahsi) kelimesinden küçültme eki “*lak*” ile türetilmiştir. XIV.-XV. yüzyıl Anadolu'sunda Torlaklar az çok belirgin şekilde Kalenderiye tarikatına bağlanan gezgin dervişlerdir. Torlaklar, saç, sakal, kaş ve bıyıklarını kazıtmakta, başlarını beyaz keçeden bir külahla örtmektedirler. Mahrem yerlerini koyun ve keçi postuyla örtüp kışın sırtlarını ayı postu ile soğuktan korumaktadırlar. Vücutlarının geri kalan kısımları çıplaktır. A. Yasar Ocak, Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sufilik: Kalenderiler(XIV-XVII. Yüzyıllar), TTK, Ankara 1992, s. 109,118; Balivet, Seyh Bedreddin, s. 66; Antonio Menavino, “Seyh Bedreddin Dolayısıyla Torlaklar”, çev. Lütü Yücer, İis ve Düşünce Dergisi, S. 269, Mart 1970, C.XXXV, s. 6-8.

hükümdarlığını ilan etmesinden sonra ise kendisine yapılan kazaskerlik teklifini kabul etmiştir.⁵⁷ Dolayısıyla yine okuduğumuz menâkıbnâme metninde belirtilen rivâyetin dönem kaynakları ve Hafız Halil Menâkıbnâmesi tarafından desteklendiği ve ayrıntılarıyla ele alındığı görülmektedir.

Yine ve Hafız Halil'in Menâkıbnâmesi'nde belirtilen ve dönem kaynakları tarafından da teyid edilen malumata göre Şeyh Bedreddin, Mehmed Çelebi'nin kardeşi Musa'yı bertaraf edip hükümdar olmasından sonra bu makamdan azledilmiş ve ayda bin akçe maaşla İznik'e sürgün edilmiştir. İznik'teyken hacca gitmek için Sultan Çelebi Mehmed'den izin istemiş fakat bu izin kendisine verilmemiştir. Bu dönemde Aydın'da Börklüce Mustafa ve Manisa'da Torlak Kemal tarafından çıkarılan ayaklanmalardan dolayı sorumlu tutulacağını düşünen Şeyh Bedreddin, ailesiyle vedalaşarak İsfendiyar Beyliği'ne kaçmıştır. İsfendiyar Beyi Şeyh Bedreddin'i kabul etse de çok fazla yanında tutmamış, onu Kırım'a göndermeyi teklif etmiştir. Onu gemiye bindirip Eflak'a götürmüşlerdir. Eflak'ta da fazla kalmamış yine gemiyle Sakız Adası'na gelmiştir. Sakız Adası'nda da uzun süre kalmamış Serez'e geçmiş fakat burada kendisini tanıyan bir kişi onu ele vermiştir. Elvan Bey tarafından yakalanan Şeyh Bedreddin, Sultan Mehmed Çelebi'nin karşısına çıkarılmıştır. Sultan Mehmed Çelebi ona mahkeme kurmuş fakat öldürülmesi için bir neden bulamamışlardır. Bu sırada Mehmed Çelebi yanına gelen Mevlana Haydar'ın görüşünü almış ve şer'î hukuka göre veremedikleri hükmü örfî hukuka göre vermişlerdir. Sonuç olarak Şeyh Bedreddin fesadın ve fitnenin çoğalmasından korkulduğu için idam edilmiştir.⁵⁸ Hafız Halil Menâkıbnâmesinde aktarılan ve Şeyh Bedreddin'in idamına kadar uzanan bu süreç ise, okuduğumuz menâkıbnâme metninde yer almamaktadır.

Sonuç olarak elimizdeki mevcut risalelerin, Şeyh Bedreddin'in daha çok Mısır'daki hayat hikayesini ele alan bir risale olduğu görülmektedir. Kaynaklarda Şeyh Bedreddin'in tasavvufa intisabı, Hüseyin Ahlatî ile olan diyalogu, Mısır'da postnişinlik makamında oturması ve bu makamdan ayrılarak Anadolu'ya dönüşü gibi rivâyetlerin, bu risâleler tarafından da desteklendiği görülmektedir.

Sonuç

Menâkıbnâmeler, tarihin bilinmeyen noktalarını farklı bir bakış açısıyla değerlendirmemize ve dönem olaylarını birçok yönüyle ele alıp farklı bir bakış açısıyla tahlil etmemize yardımcı olabilir. Bu bağlamda ele aldığımız menâkıbnâmenin, daha çok siyasî tarihimizin konusu olan ve Osmanlı devletine

⁵⁷ Karşılaştırmalı olarak bkz. M nüshası v. 60b, Hafız Halil bin İsmail, ss. 85-101.

⁵⁸ Hafız Halil bin İsmail, Sınavna Kadısoğlu Şeyh Bedreddin Menâkıbı, ss. 101-122.

karşı başkaldırmış bir âsî şahsiyet olarak karşımıza çıkan, Şeyh sûfi kimliğini ortaya koyan bir eser niteliğinde olduğu söylenilebilir.

Dolayısıyla torunu Hafız Halil bin İsmail tarafından yazılmış olan menâkıbnâmeyle karşılaştırarak ele aldığımız menâkıb metni onun gerçek hayatıyla da örtüşmekle birlikte Şeyh Bedreddin'in sûfi yönünü ön plana çıkan küçük bir risâledir. Şeyh Bedreddin'in tasavvufa yönelmesine vesîle olan şahsiyet olarak kaynaklarda ismi zikredilen Şeyh Hüseyin Ahlâtî, bu risâlede de onun tasavvufa yönelmesinde ve tasavvuf ehli olmasında etkili olan şahsiyettir. Risâle onun tarihsel şahsiyetini destekler nitelikte Mısır'daki tasavvufî serüvenini ele almıştır. Metne göre Şeyh Bedreddin başlarda sadece bir müridir. Nil kenarında namaz kılmak için verdiği mola esnasında karşısına çıkan yedi kişiyle girdiği diyalog sonucunda müridi olmak istediği Şeyh Mahmud katına gitmiştir. Daha sonra Şeyh Mahmud ve Şeyh Hüseyin Ahlâtî'den icazet alarak şeyhlik katına yükselmiş; onların yanında halvete girmiş, tasavvuf literatürüne göre erenlere ve azizlere mahsus olan tayy-i mekan haline ulaşmıştır.

S nüshasında ayrıca Şeyh Bedreddin'e aidiyeti kabul edilen eserlerin isimleri de verilmektedir. Bunların *Letâifi'l-İşârât*, *Câmiu'l-Fusûleyn*, *Ukûdu'l-Cevâhir*'in olduğu belirtilmektedir. Ayrıca tasavvufa dair iki eserinin olduğu, bu eserleri vefâtına yakın telif ettiği ve bunlardan ilkinin *Meserretü'l-Kulûb*, diğerinin ise *Vâridât* olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla bu risâle, hem Şeyh Bedreddin'in Mısır hayatını desteklemesi hem de onun kaleme aldığı eserler hakkında verilen malumatı teyid etmesi yönüyle araştırmacıların mürâcaat edebilecekleri menâkıbnâme tarzı bir kaynak niteliğindedir.

TRANSKRİPSİYON¹

(Nüsha karşılaştırmasında, Milli Kütüphane Nüshası esas alınmıştır.)

Terceme-i Hâl-i Bedreddîn Simâvî²

[Bismillâhırrahmânırrahîm. Merhûm Şeyh Bedreddîn Sultân. Merhûm-ı mezbûrun mü'ellifâtıdır. Letâifi'l-İşârât fi'l-Fıkh ve Şerhü'l-müsemm-î bi's-sehîl İznîkîde maḥpûs iken temnîk eyledi. Câm'iu'l-Fusûleyn fi'l-Fenni'l-Mezkûr ve Şerhü'l-Müteşavverü'l-Müsemmî bi 'Ukûdü'l-Cevâhir ve Meserretü'l-Ḳulûb fi 'İlmi't-Taşavvuf ve Vâridât nâm iki kitâbı daḥî vardır ki vefâtına qarîb te'lîf itmişdir. Hicret-i Nebeviyyenin sekiz yüz onsekiz senesinde idi İbn 'Arabşâh ki Yıldırım Bâyezîd Hanın evlâdı kirâmına nice müddet hoca olmuşdur 'Ukûdu'n-Nâsiḥa nam kitâbında naḳl eyledi İbn Ḳadı Simâvîye Emîr İsfendiyârîñ meclisinde cem' olub tarafından aḥvâlimiz taḳrîr olundukda mûmâ ileyh benim şâhib-i hüdâyaya bin ḩoksan 'adet ḡayr-ı mucâb suâllerim vardır didi. Naḳli min Tercümetü's-şakâyık³

**Hâzâ risâle-i menâkıbı evliyâ Bedreddin Sultân Raḡmetullâhi 'aleyh⁴
Varak 55b:**

Bismi'llâhi'r-raḡmâni'r-raḡîm.

[Erenlerden rivâyetdir]⁵ [Şeyh]⁶ Bedreddîn Sultân ḡazretleri raḡmetullâhi aleyh, Mısır'da Şeyh Aḡlâfî yanında olurdu bir ḡün destûr [diledi]⁷ vardı Nil kenarında abdest aldı dört rek'at kuşlık namazı kıldı daḥî el ḡetürüb du'â kıldı [çün du'âdan fâriḡ oldı]⁸ baḡdı [gördü ki]⁹ qarşudan yedi kişi ḡelür [her birinüñ yüzü ayuñ on dördüne beñzer geldiler]¹⁰ selâm virdiler. Bedreddîn [ḡazretleri]¹¹ bunlarıñ selâmın aldı daḥî merḡaba idişdiler. Oturub fetḡ-i kelâm idüb ne kişisiz ḡandan ḡelür ve ḡanda ḡidersiz didi. Onlar daḥî eyitdiler iy 'azîz biz yedi yarüz [ḡah olur ki]¹² yedi ḡat ḡökleri ve yedi ḡat yirleri şeyr ideriz. Ammâ iy 'azîz size

¹ Nüsha karşılaştırmasında, Milli Kütüphane Nüshası esas alınmıştır.

² S nüshasının ilk ziyade varaḡında eserin ismi bu şekilde verilmiştir.

³ Bu kısım S nüshasının ilk varaḡında yer alıp, M nüshasında bulunmamaktadır.

⁴ M nüshasının ilk varaḡında eserin ismi bu şekilde verilmiştir.

⁵ S Nüshasında bu kısım, "Erenler rivâyet ider ki" şeklinde yazılmıştır.

⁶ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁷ S nüshasında bu kelime "aldı" şeklinde yazılmıştır.

⁸ S nüshasında bu kısım "çün du'a tamam oldu" şeklindedir.

⁹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁰ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹¹ S nüshasında bu kelime "Sultân" şeklindedir.

¹² M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

bir kimse şorşak Mısrıda [şehirinde]¹³ Şeyh Ahlâti katında bir mürîdi varımış. Adına Bedreddîn derviş deyuler imiş, siz anı bilürmisiz didiler. Bedreddîn eyitdi [belli bilürüz evet bi'llâhil-'azîm nedersiz didi]¹⁴. Anlar eyitdiler biz Benî Temîme kabilesindenüz bizüm bir şeyhümüz vardır. Hind memleketinde olur, kutb-u 'âlemdür. Eyle olsa şeyhimüz daim anları añub eydür ki mürîd olıcak Şeyh Ahlâti yanında Bedreddin derviş gibi olsa

Varak 56a:

diyü biz dağî ana 'aşık olduk anların mübârek cemâlin görmek dilerüz didiler. [Bedreddîn eydür]¹⁵ ol derviş kim dilersiz bu fakîrdi didi. Hemendâm anlar bu kelâmı işitdiler Bedreddîn Sultânın ayağına düşdüler. Bedreddîn eyitdi iy 'azîzler Allah sizi 'azîz çutsun bu ne hikmetdur bu fakîre böyle hürmet idersiz. Anlar eyitdiler [ey 'azîz hürmet itmek mü'minlere vâcibdür.]¹⁶ Ama iy 'azîzler eğer isterseñiz bizümle seyrân gidelüm [didiler]¹⁷ Bedreddîn [Derviş]¹⁸ eyitdi. Nola hemendam eyitdiler imdi ki gözünü yum [didiler andan Bedreddîn Sultân mübârek gözlerini yumdı bir sa'at miqdâr geçdi dağî mübârek gözlerini]¹⁹ [aç gözünü didiler]²⁰ açdı. Gördü bir ğarip yire gelmiş çevresi yeşil çimen Bedreddîn [Sultân]²¹ eyitdi. İy 'azîzler [bu ne yirdir ve]²² bu ne makâmıdır. Şimdi [hod]²³ Nil kenarında yidük bu ne hikmetdir ki [bu araya geldik bunlar]²⁴ eyitdiler buña Hind memleketi deyuler bizim şeyhimüz [bundadır]²⁵ adına²⁶ Şeyh Mahmud dirler [imdi şöyle gerekdir sen ol azîz varub göresin ol 'azîzin du'âsın alasin didiler]²⁷ Çün Bedreddîn Sultân bunlardan bu kelâmı işitdi eyitdi iy 'azîzler [kerem]²⁸ lütfeyleñ ben fakîri ol ['azîzin yanına]²⁹

¹³ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁴ S nüshasında bu kısım "evet bilürüm ama ne dersiz buyurun didi" şeklinde yazılmıştır.

¹⁵ S nüshasında bu kısım "sultân hazretleri eyitdiler" şeklindedir.

¹⁶ S nüshasında bu kısım "ey 'azîz mü'mine hürmet eylemek vâcibdür" şeklinde yazılmıştır.

¹⁷ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁸ S nüshasında bu kısım "sultân" olarak yazılmıştır.

¹⁹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁰ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²² M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²³ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁴ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁵ S nüshasında bu kelime yerine "vardır bunda olur" şeklinde yazılmıştır.

²⁶ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁷ S nüshasında bu kısım "imdi şöyle gerek varup ol 'azîzler ziyâret idesiz didi ol 'azîzin hayr du'âsın alasin şeyhin hayr du'âsı seninle bile ola didiler" şeklindedir.

²⁸ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁹ S nüshasında bu kısım "ol 'azîze" şeklinde yazılmıştır.

iletüh [ol ‘azîzin]³⁰ mübârek cemâlin görem didi. Dağî ol aradan gitdiler [vardılar]³¹. Ol şehriñ içine girdüler Bedreddîn Sultân eyitdi iy ‘azîzler [bu ne şehirdir]³²

Varak 56b:

didi. Anlar eyitdiler buña Yıldız şehir dirler ve bu yeriñ âdemileri [gâyet]³³ şâlihlerdir ve hem bizim şeyhimüz [bundadır]³⁴ didiler. Andan Bedreddîn Sultân eyitdi [imdi hânkâhına varalum]³⁵ didi [varalum görelim bunlar eyittiler]³⁶ gitdiler hâneğâhına geldiler. Haremîniñ orta yirinde bir şadırvan [var]³⁷ anda olan dervişler [üşüb]³⁸ abdest alurlar öğle namazını kıлмаğa. Bedreddîn [Sultân]³⁹ [bunlara]⁴⁰ [varub]⁴¹ selâm virdi. Bunlar dağî ‘aleyke aldılar. Şafâ geldiñ didiler Bedreddîn bunlarıñ elin öpdü bu dervişler bunun böyle itdiğün gâyet beğendiler eyitdiler. İy karındaş kangı memleketten gelürsün kimiñ dervişleridensiz [bize de didiler]⁴² [haber virelüm]⁴³ didiler. [Andan]⁴⁴ Bedreddîn eyitdi iy [erenler]⁴⁵ Mıısır şehrinde [Şeyh Ahlâtî dirler bir şeyh vardır anın dervişlerindenem]⁴⁶ eyle olsa bu fakîri destûr aldımki Nil kenarında [abdest aldım]⁴⁷ kuşlık namazı kıldım. Üş öğle vaqtinde bunda bulundum. Bu ne hikmetdir ben bilemezem didi bunlar eyitdiler yoğsa [Mıısır şehrinde]⁴⁸ Şeyh Ahlâtî yanında olan [Şeyh]⁴⁹ Bedreddîn Derviş misin didiler. Bedreddîn [evet]⁵⁰ didi [bunlar eyitdiler]⁵¹ imdi [sen dağî]⁵² abdest [al]⁵³ namaz

³⁰ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

³¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

³² S nüshasında bu kısım “*buna ne şehri dirler*” diye yazılmıştır.

³³ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

³⁴ S nüshasında bu kelime “*bunda olur*” şeklinde yazılmıştır.

³⁵ S nüshasında bu kısım “*imdi beni hanegaha alın kandardır*” şeklinde yazılmıştır.

³⁶ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

³⁷ S nüshasında bu kelime “*akar*” olarak geçmektedir.

³⁸ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

³⁹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁴⁰ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁴¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁴² M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴³ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁴⁵ S nüshasında bu kelime “*azîzler*” olarak geçmektedir.

⁴⁶ S nüshasında bu kısım “*Şeyh Ahlâtî vardır bu fakîr anın yanında olurun didi*” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁷ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁸ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁴⁹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁵⁰ S nüshasında bu kelime “*bile ben*” şeklinde yazılmıştır.

⁵¹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵² S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

kılalum andan [sizi şeyhümüze iletelüm]⁵⁴ didiler. [Andan bunlar böyle deyicek]⁵⁵ Bedreddin abdest aldı [öğle]⁵⁶ namazını kıldılar. Andan sonra dervişler Bedreddini alub Şeyh [katına]⁵⁷ götürdüler. Şeyh hazreti eyitdi iy derviş kıandan gelürsün.

Varak 57a:

Anda olan dervişler eyitdiler. [Sultânüm]⁵⁸ Mısır şehrinde olan Şeyh Ahlâtî yanında olan Bedreddin [Derviş]⁵⁹ imiş didiler. Şeyh [Mahmûd]⁶⁰ Hazretleri bu dervişlerden bu haberi işidicek [durdu]⁶¹ geldi. Bedreddiniñ iki gözlerin öpdü [ve eyitdi]⁶². İy oğlum nice oldı bu memlekete düştünüz didi. Andan Bedreddin eyitdi. Sultânüm şeyhimden destûr diledim ki Nil kenarında vardım, [abdet aldım]⁶³, kuşlık namazın kıldum. Bu kere hazretlerünüzün dervişleri geldi. [Bizimle]⁶⁴ biraz kelâm eyitdiler. Dahî gözleriñ yum didiler, yumdum ve aç didiler [açdım]⁶⁵. [Bir sa‘at miqdarı olmadan gözüm açdım]⁶⁶, gördüm [kendimi]⁶⁷ burada bulundum bilmezem [bu ne hikmetdir]⁶⁸ didi. Andan Şeyh Mahmûd eyitdi. Derviş ne ‘aceb söz söylediñ Mısırda buranın mâbeyni [bir kuş gice gündüz uçsa]⁶⁹ ancak on yılda varur. [Bu ne hikmetdir ki dirsek imdi iy oğlum buña tay-yı mekân dirler]⁷⁰. Erenlere bu âsândur ırak yakın [bunlara hep]⁷¹ birdir erenler [‘âlemdeki]⁷² tarfetü’l-‘ayn içinde yedi kat göklere ve yedi yirlere [tahte’s-serâya değin]⁷³ [seyr ider]⁷⁴. Andan Bedreddin eyitdi iy kutb-ı ‘alem ya benim hâlim nicedir [ve nice olur didi]⁷⁵. Şeyhimden [cüdâ]⁷⁶

⁵³ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁵⁴ S nüshasında bu kısım “*şeyhe varalım*” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁵ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁵⁶ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁵⁷ S nüshasında bu kelime “*hazretlerine*” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁸ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁵⁹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶⁰ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶² S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶³ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶⁵ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶⁶ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁶⁷ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁶⁸ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁶⁹ S nüshasında bu kısım “*gice gündüz yürümekle*” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁰ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁷¹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁷² S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁷³ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁷⁴ M nüshasında bu kısım “*seyran iderler*” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁵ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

düştüml [ben neyleyeyin]⁷⁷ [bana himmet eyle didi kere şeyhe varam]⁷⁸ didi. Andan Şeyh Mahmûd Hâzretleri bu sözünü gâyet beğendi eyitdi. İy [benim]⁷⁹ oğlum [mürîd olıcağ şöyle dola didi]⁸⁰ [ki meyt-i gâiline nice teslîm ise]⁸¹ amma oğlum isterseñ şeyhün de gelsün didi. [Şeyh bu sözünü diyecek Bedreddin

Varak 57b:

Hâzretleri ayağına düşdü eyitdi. İy kütb-ı ‘âlem kerem lütfeyle ihşânın biz fakîrlerden diriğ kılma didi. Hemendam)⁸² Şeyh hâzretleri başını hırkaya çeküb bir sa‘at miğdarı geçdi başını çıkardı bir na‘ra urub ya Allah didi. Olağ sa‘at Şeyh Ahlâtî Hâzretleri mübârek yüzünden ter akarak [geldi]⁸³. Şeyh Mahmûd Hâzretlerinin [mübârek]⁸⁴ ellerin öptü dahî dizin çöküp oturdu. Andan Şeyh Mahmûd eyitdi. İy yâr ne ‘acep [giç geldük, erenlere böyle gerekmezdi]⁸⁵. Bir sa‘at geçti güçle geldük bu ne hikmetdir. Şeyh Ahlâtî Hâzretleri eyitdi. İy [kütb-ı]⁸⁶ ‘âlem kaçan hâzretlerünüz ya Allah didi, nara urdu. Ben ol vâkt tahte’s-serada idüm. Meğher anda [sünnî]⁸⁷ cinler varmış. Gice ve gündüz Allaha ‘ibâdet iderlermiş. Bu kere [bunuñ üzerine bir kâfir cinnî leşkeri gelüb bunları kırmak dilermiş]⁸⁸. Bu kez ol mü‘min cinnîler [pâdişâhı]⁸⁹ bu fakîre gelip eyitdi, [kerem lütf ve ihşân eyleñ]⁹⁰. Bizim üzerümüze düşmân geldi. [Eğer sizden yardım olmazsa. ol düşmân bize gâlib olur didi]⁹¹. Hemâdam⁹² bu fakîr ismi-î Allaha meşğül oldum kendümi tahte’s-serâda gördüm. Meğher ol düşmân cinnîler ol mü‘min olan cinnîlerle uğraşib yürürlermiş. Bu fakîr vardım, ol mü‘min cinnîlere kavuşdum. Yedi yüz kere Allahın ismi zâtına meşğül olub, ol cinnîler ‘askerine karşı yürüdüm. Allahın ‘inâyetiyle olak sa‘at

⁷⁶ S nüshasında bu kelime “ayrı” olarak yazılmıştır.

⁷⁷ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁷⁸ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁷⁹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁸⁰ S nüshasında bu kısım “mürîd olan kimesne şöyle gerekdir” şeklinde yazılmıştır.

⁸¹ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁸² S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁸³ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁸⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁸⁵ S nüshasında bu kısım “geç kaldın erenlere böyle gerekdir” şeklinde yazılmıştır.

⁸⁶ S nüshasında bu kelime “fâhr-ı” olarak yazılmıştır.

⁸⁷ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁸⁸ S nüshasında bu kısım “ol bunların üzerine bir kafir cin varmış askerle geldi bunları hep kırmak ister” olarak geçmektedir.

⁸⁹ S nüshasında bu kısım “halkı” olarak yazılmıştır.

⁹⁰ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁹¹ S nüshasında bu kısım “eğer siz gelmezseniz bizi helâk ider” şeklinde yazılmıştır.

⁹² S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

Varak 58a:

cinnîler ‘askeri münhezim oldu. Bu kere hâzretleruñüzüñ onu işitdüm üş bu araya geldim didi. Andan Şeyh Maḥmûd Hâzretleri eyitdi. İy qarındaş kaçan [biz sizi çığırduḡ]⁹³. Ol vaḡtın biz daḡî [‘arş üzerindeydik didi]⁹⁴. Bunlar birbirine böyle diyicek Bedreddîn [Hâzretleri]⁹⁵ ‘acaba ḡaldı, tırı geldi, bunlarıñ ayaḡına düşüb [meskenet gösterdi]⁹⁶. Bu iki ‘azîzlere [bunuñ böyle itdiḡü hoş gelüb]⁹⁷ ḡâyet beḡendiler. Şeyh Maḥmûd Şeyh Aḡlâfî [Hâzretleri]⁹⁸ Bedreddîn Sultâna himmet itdiler bu kere ismi a‘zam [du‘âsını]⁹⁹ öğretdiler. Hemen [göñlü]¹⁰⁰ gözü açıldı [nur tıldı. Ortadan]¹⁰¹ [hicâb reka‘a oldu]¹⁰². Oturduḡı yerden yedi ḡat yirleri ve yedi ḡat gökleri temâşâ eyledi. Bedreddîn [Hâzretleri]¹⁰³ ‘acaba ḡalub hemendâm na‘ra urub ya Allah deyub [semâ‘a girdi ḡoḡ ‘âlem eylediler]¹⁰⁴. Andan Bedreddîn Sultân bunlarıñ ayaḡına düşdü, ellerin öpdü. Bunlar eyitdiler. İy derviş vilâyet mübârek olsun didiler. Andan Bedreddîn Hâzretleri eyitdi. İy ‘azîzler Allahü [Te‘âla]¹⁰⁵ sizlerden şâkir olsun [ben faḡîri serâbdan ḡaldırdıñız himmetiñiz yetişdi]¹⁰⁶ didi. Andan soñra Şeyh Maḥmûd Hâzretleri Şeyh Aḡlâfî Hâzretleri ḡalvete girdiler. Bedreddin [derviş]¹⁰⁷ bile girdi ve [yaḡşî]¹⁰⁸ dervişler bile girdiler. Ol bile giren dervişler her biri bir iklim erenleridir, sanki [her biri bir]¹⁰⁹ Bâyezid Bestâmi idi. Hele bunlar [ḡırḡ gün ḡalvetde oturdular]¹¹⁰. [Bunda]¹¹¹ ḡırḡ günden soñra ḡıḡıldılar bir ‘âla şoḡbet itdiler ki

⁹³ S nüshasında bu kısım “ben sizi çağırırım” olarak geçmektedir.

⁹⁴ S nüshasında bu kısım “arşın üzerinde idim” olarak yazılmıştır.

⁹⁵ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁹⁶ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁹⁷ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

⁹⁸ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

⁹⁹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁰⁰ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁰¹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁰² S nüshasında bu kısım “hicâb getirüldü” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰³ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁰⁴ S nüshasında bu kısım “semaa eyledi hatta anda olan ‘azîzler ve dervişler hep bile itdiler sefâ-yı ‘âlem itdiler” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁵ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁰⁶ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁰⁷ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁰⁸ S nüshasında bu kelime “yetmiş” olarak yazılmıştır.

¹⁰⁹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹¹⁰ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹¹¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

Varak 58b:

vaşfa gelmez. Andan [şoĥbetde]¹¹² Şeyĥ Maĥmûd tefsîr eyledi, çok hadîsler söyledi. Şöyleki andan olan erenler ĥayrân mest [medâm]¹¹³ oldılar. Andan Şeyĥ Maĥmûd Şeyĥ [Aĥlâtîye]¹¹⁴ eydür iy qarındaş şimden [girü]¹¹⁵ Bedreddîn Dervîşe icâzet virelüm didi. Şeyĥ Aĥlâtî [Ĥazretleri]¹¹⁶ eyitdi. İy benim sultânım kerem lütf-u [iĥsân]¹¹⁷ idesiz Bedreddîn Dervîş daĥî du‘âcınızdır didi. Andan Şeyĥ Maĥmûd Ĥazretleri Bedreddîn Dervîşe icâzet virdi, eyitdi. Biz icâzet virdik, şöyle bilesiz didi. Andan Şeyĥ Aĥlâtî Ĥazretleri daĥî icâzet virdi. Andan Bedreddîn [Ĥazretleri]¹¹⁸ eyitdi. el-Ĥamdülillâh ki bu faĥîr sizün gibi ‘azîzlere yetişdik didi. [Bu iki Şeyĥ buña ĥilâfet virdiler]¹¹⁹. Andan öte bir şehir varımış, adına¹²⁰ Kamer şehri dirlermiş. [Anın âdemîleri hep şâlihlerimiş]¹²¹. Bu kere [bu iki ‘azîzler]¹²² ol şehriñ ĥilâfetin Bedreddîn Dervîşe virdiler. [Yedi dervîş anuñla bile gitdiler]¹²³. Evet üç yıllık yol idi. Bunlar tay-yı mekân itdiler. Üç günde [ol şehre]¹²⁴ irdiler. Çünkü [bunlar]¹²⁵ Kamer şehrine yakın geldiler. Hep şehriñ âdemisi qarşu çıkdılar, [bunlarunla]¹²⁶ görüsdüler. Andan sonra Bedreddîn Sultâna eyitdiler. [Şafâ geldiñ, iy bizim ulumuz]¹²⁷ mübârek kademiñ memleketimize başdı el-ĥamdülillâh [mübârek cemâlünüzi gördük]¹²⁸ didiler. Andan Bedreddîn Sultân [bunlara]¹²⁹ eyitdi. İy erenler ĥâluñuz nedür, ne ‘alemdesiz. Bunlar eyitdiler. İy kutb-u ‘âlem bizim işimiz gice ve gündüz Allaha [Te‘âlâ Ĥazretlerine]¹³⁰

¹¹² M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹¹³ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹¹⁴ S nüshasında bu kelime “*ĥazretlerine*” olarak yazılmıştır.

¹¹⁵ S nüshasında bu kelime “*sonra*” olarak yazılmıştır.

¹¹⁶ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹¹⁷ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹¹⁸ S nüshasında bu kelime “*sultân*” olarak yazılmıştır.

¹¹⁹ S nüshasında bu kısım “*Şeyh Mahmud ve Şeyh Ahlatî buna icazet virdiler*” şeklinde yazılmıştır.

¹²⁰ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹²¹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹²² S nüshasında bu kısım “*bu ‘azîz ve Şeyh Ahlatî*” olarak yazılmıştır.

¹²³ S nüshasında bu kısım “*birkaç dervîş bile gönderdiler*” şeklinde yazılmıştır.

¹²⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹²⁵ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹²⁶ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹²⁷ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹²⁸ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹²⁹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹³⁰ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

Varak 59a:

‘ibâdet itmekdir didiler. Bedreddîn [Sultân]¹³¹ eyitdi. [Ey erenler]¹³² Allah sizi hoş tutsun bu fakîr siziñle [bunda]¹³³ ‘ibâdet itmeğe geldüm ki [‘ibâdetden]¹³⁴ güzel nesne yokdur cihânda. İy erenler [kişi Allaha [Te‘âla’ya]¹³⁵ irişdüren ‘ibâdetdir ve dahî anuñ yeri Firdevsi â‘lâdur didi]¹³⁶. Zirâ cennetüñ ulûsudur didi ve hem cennetlerüñ ırmaqları andan gelür didi. [Hele bunlar ol gice Bedreddîn Sultânı bir ‘azîzin hâneqâhına ilettiler]¹³⁷. [Andan bunlar]¹³⁸ bir zaman böyle şöhet itdiler. Andan [Bedreddîn Sultân]¹³⁹ eyitdi. İy erenler bu fakîr şimden girü hâlvete girürüz sizlerde girürmisiz didi. [Andan bunlar eyitdiler]¹⁴⁰. İy kutb-u ‘âlem her ne dirseñ ferman senüñdür, hep bizde bile girürüz senden ayrı bizüm ne işümüz vardır didiler. Hemen ordan toksan beş erenler hâlvete bile girdiler [kırk gün hâlvet itdiler]¹⁴¹. Kırk günden soñra çıkub şol kadar [tevâhîd eylediler ki]¹⁴² vaşfa gelmez idi. [Bunda Bedreddîn Sultân bunlarınla bir zaman şöyle oldu. Anda olan erenler ve halk Bedreddîn Sultâna iderlerdi ey kutb-u ‘âlem sen şultânsın biz cümlemiz saña kuluz ve meskenetler iderlerdi ve tevâhimler iderlerdi]¹⁴³. [Muhaşşal]¹⁴⁴ bunlar bunda beş kere hâlvet eylediler her gâhîki bunların üzerine nur inerdi [bunlar bu zevkde bu hâldeyken nâgâh]¹⁴⁵ bir derviş çıkageldi. Bedreddîne [Sultâna]¹⁴⁶ eyitdi. İy kutb-u ‘âlem [bu fakîr]¹⁴⁷ [Şeyh Maḥmûd ḥazretinden gelürem]¹⁴⁸ dünyadan ahirete intikâl idiyoruz. Bu kere ḥazretine selâm [ve du‘âlar]¹⁴⁹ ider. Elbette [ḥazretiniz gelsün]¹⁵⁰ ḥasret [kıyâmette]¹⁵¹ kalmasun [gelsün mülâkî

¹³¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹³² M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹³³ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹³⁴ S nüshasında bu kelime “*ondan*” olarak yazılmıştır.

¹³⁵ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹³⁶ S nüshasında bu kısım “*kişi dünyada ve ahirette ibadet ile ‘azîz olur Firdevs-i âlânın sahibi ve anın hakanı olur*” şeklinde yazılmıştır.

¹³⁷ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹³⁸ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹³⁹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁴⁰ S nüshasında bu kısım “*anda olan erenler eyitdiler*” şeklinde yazılmıştır.

¹⁴¹ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁴² S nüshasında bu kısım “*zîkr-i Allah itdiler*” olarak yazılmıştır.

¹⁴³ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁴⁴ S nüshasında bu kelime “*muhaşşıl-ı kelâm*” olarak yazılmıştır.

¹⁴⁵ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁴⁶ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁴⁷ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁴⁸ S nüshasında bu kısım “*şeyh ḥazretlerinden gelirim*” şeklinde yazılmıştır.

¹⁴⁹ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵⁰ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵¹ S nüshasında bu kısım “*ḥasret-i kıyâmet*” şeklinde yazılmıştır.

olalım]¹⁵² didi. Andan Bedreddîn [Hâzretleri]¹⁵³ [çünkü bu]¹⁵⁴ dervîşden bu haberi işidecek ah eyledi. [Şol kadar ağladığı vaşfa gelmez. Hep anda olan erenler bile ağlaşdılar. Andan sonra anda olan dervîş ve erenleri cem‘ eyledi]¹⁵⁵ bunlara eyitdi. İy erenler [üşde bize Mışır vâki‘ oldu]¹⁵⁶ gider olduk sizi Allaha [Te‘âlâ Hâzretlerine]¹⁵⁷ ısmarladım didi. Bir dağî bunda geleceğimi Allah [Te‘âlâ Hâzretleri]¹⁵⁸ bilür. [Zîrâ erenler sizden çok iyilik gördüm, Allah-u Te‘âlâ sizden şâkir olsun didi. Çün Bedreddîn Sultândan bu kelâmı işitdiler. Dağî feryâd figân kıldılar. Ey kutb-u ‘âlem çün sen gidersen biz seşsiz bu cihânı neyleriz didiler. Bedreddîn eyitdi. Ey erenler niçün böyledir dersiz erenler birbirinden ayru olamaz. Hemen gönül birliği gerekdir ama erenler size bir naşîhat ideyim. Dünyayı sevmeyesiz, zîrâ dünya sevmek kişiyi dinden çıkarır. Dağî erenlere er gibi olun ‘ibâdet eyleyin zîrâ dünyanın ‘izzeti mal iledir, âhiretin ‘izzeti ‘ibâdet iledir siz er gibi olun, ‘ibâdeti sevin, ‘ibâdet kişiyi firdevsî a‘lâya iledir. Dünya kişiyi cehenneme iledir ve dağî bunlara çok söz söyledi kitâblara şığmaz]¹⁵⁹ deyüb

Varak 59b:

[çok naşîhatler edüb]¹⁶⁰ şubh namazını bile kıldılar. Namazdan sonra Bedreddîn Sultân torı geldi. Şemlesin şarınub [seccâdesin omzuna urub]¹⁶¹ [bunlarınla esenleşub]¹⁶² hemendâm [Yıldız şehrinden yaña revâne oldı]¹⁶³. [Kamer şehrinden olan]¹⁶⁴ ol erenler bir mil kadar [Bedreddîn Sultânı]¹⁶⁵ gönderi gittiler. Andan sonra Bedreddîn Sultân eyitdi iy erenler dönüñ şimden girü tamam oldu. Varuñ er gibi ‘ibâdete meşğül oluñ didi. Dağî bunlara du‘â eyledi, el yüze sürüb [sonra heb anda olan erenler Bedreddîn Sultânın elini öbdüler]¹⁶⁶. [Bunlarınla bir bir esenleşdi]¹⁶⁷. [Sizi Allaha ısmarladım deyü

¹⁵² S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵³ S nüshasında bu kelime “*sultân*” olarak geçmektedir.

¹⁵⁴ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵⁵ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵⁶ S nüshasında bu kısım “*işte bize sefer göründü*” şeklinde yazılmıştır.

¹⁵⁷ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵⁸ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁵⁹ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁶⁰ S nüshasında bu kısım “*hele bir gün bir gece naşîhat eyledi*” şeklinde yazılmıştır.

¹⁶¹ S nüshasında bu kısım “*seccâdesin üzerine örtü*” şeklinde yazılmıştır.

¹⁶² S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁶³ S nüshasında bu kısım “*Yıldız şehrine tevcîh itdi*” şeklinde yazılmıştır.

¹⁶⁴ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁶⁵ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁶⁶ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁶⁷ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

ayrıldı¹⁶⁸. Kuşlık vaktine değin gitdi. Bir çeşmeye yetişdi. Andan abdest alub [iki rek‘at]¹⁶⁹ namaz kıldı. İsm-i a‘zîme du‘âsın okudu. Kendüyü Yıldız şehrinde gördü, henüz dağî öğle olmamışdı, [Şeyh Mahmûda vardı. Şeyh Mahmûd çok vaşiyet eyledi]¹⁷⁰. Yedinci ismi ta‘lîm kıldı. Andan sonra eyitdi. İy oğul üş ben dünyadan [ahirete]¹⁷¹ giderin, benüm namazum sen kılasun didi. Çünkü Şeyh [hâzretleri]¹⁷² dünyadan gitdi. Bedreddîn [Sultân]¹⁷³ namazın kıldı, dağî defn eyledi. Andan sonra hane-kâha geldiler, [tevhîde meşgûl oldılar]¹⁷⁴. Andan sonra Bedreddîn Sultân eyitdi. İy erenler [işte bunca zaman sizinle oldum]¹⁷⁵. Bu fakîr şimden girü şeyhüme giderin, [sizi hemen Allah’a ısmarladık didi. Anda olan erenler hoş elimizden ne gelür var seni Allahın birliğine ısmarladık didiler. Bedreddîn]¹⁷⁶ deyüb ol aradan iki rek‘at namaz kılub [yârenler eyitdi, bize du‘â eyleyin. Zîrâ du‘âñız müstecâbdır didiler. Bedreddîn bunlara du‘â eylediler. Andan sonra Mışırdan yana revân oldu]¹⁷⁷. Tay-yı mekân kılub olağ sâ‘at [Mışırdâ]¹⁷⁸ Nil kenarında bulundı andan bir bölük kavim göründü.

Varak 60a:

Bunlara selâm virdi. Bunlar [gelüb]¹⁷⁹ Bedreddîn [Hâzretiniñ]¹⁸⁰ [mübârek]¹⁸¹ elini öpüb selâmın aldılar. Dağî eyitdiler, hilâfet mübârek olsun didiler. [Bedreddîn Hâzreti eyitdi, iy kardeşler sizler kimlersiz? Onlar eyitdiler, biz kırklarız]¹⁸². Şükür olsunki mübârek cemâliniz gördük didiler, [ve bunlar anda cemâ‘at oldu Bedreddîn ser-halkı oldu]¹⁸³. Andan üç gün üç gece [zikru]¹⁸⁴ semâ‘a eylediler. [On günden sonra sâkin oldılar. Girü geldikleri şeyhe ma‘lûm oldu karşı çıkdı iki gözlerinden öpdü ağladı şükür olsun ulûlar ben eyitdim ey

¹⁶⁸ S nüshasında bu kısım “sizi Allah’a ısmarladık didiler bunlar şehre geldiler ‘ibadete meşgul oldılar çünkü Bedreddîn Sultân ol erenlerden ayrıldı” şeklinde yazılmıştır.

¹⁶⁹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁷⁰ S nüshasında bu kısım “hanegâha vardı şeyhle buluşdı Bedreddin Sultana çok nasihat eyledi” şeklinde yazılmıştır.

¹⁷¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁷² S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁷³ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁷⁴ S nüshasında bu kısım “Bedreddîn Sultân tefsîr ve hadîs söyledi hele bir zaman bunlarıñla kaldı” şeklinde yazılmıştır.

¹⁷⁵ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁷⁶ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁷⁷ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁷⁸ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁷⁹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁸⁰ S nüshasında bu kelime “sultânın” şeklinde yazılmıştır.

¹⁸¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

¹⁸² S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁸³ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁸⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

kutb-u ‘âlem gitdiğimiz yüz (...) Şeyh hazretleri]¹⁸⁵. [andan Şeyh Ahlâfî Bedreddîn Hazretiniñ iki gözlerin öpdü. Eyitdi, eyü geldüñ şimden girü ben dahî dünyadan giderin didi amma saña bir kelâm diyeyin, ben dünyadan gidecek benüm namazum şol kimesne kılsunki ikindinüñ sünnetini hergiz terk itmemiş ola didi. Andan Şeyh dünyadan geçdi. Mecmûğ Mışırda olan ‘azizler cem‘ oldılar. Cenâzesin kıılmağa geldiler. Bedreddîn eyitdi, iy erenler ve iy ‘azizler şeyhimiz vaşiyet itdi kim, bir kimse benüm namazum kılsunki ikindinüñ sünnetin terk itmemiş olsun didi. Hiçbir kimse cevâp virmedi. Biraz vaķit oldu, gördüler kıble cânibinden bir ‘aziz geldi. Başına çar bürünmüş geldi. Cenâze namazın niyet eyledi. Buña uydular, namaz tamam oldu. Dahî selâm virdi, dahî gitdi. Bunlar cenâzeyi götürdüler ama namaz kılan kişi hayli yir gitmiş idi. Bedreddîn Hazretleriniñ gönünden geçdi kim varayım şol kişiyi göreyimki ne kişidür deyü vardı. Eyitdi kim ‘aziz geldüñ şeyhümüzüñ namazın kıldunuz sizi bilemedük ne kişisin didi. Ol ‘aziz başından çarın açdı. Bedreddîn temâşâ eyledi]¹⁸⁶

Varak 60b:

[gördükim Şeyh Ahlâfî imiş. Eyitdi, iy oğul var sende ‘âlemde bir iş işlekim dünyadan gidecek namazuñ kendüñ kılasın didi, dahî gayb oldu. Bedreddîn ‘acaba kaldı. Girü döndü, maķbereye geldi, Qur’ân okudı, du‘â kılub şehre geldi. Hanekâha vardı, dahî geçüb seccâde üzerinde oturdı, bir zaman hilâfet eyledi. Andan soñra Bedreddîn Sultân bir gice düş gördü. Resûl Hazreti geldi, eyitdi. İy oğul Ruma var, anda olan mü’minleri işlâh idüb desti tevbe vir didi. Çünkü uykusundan uyandı, gördükim evüñ içi nûr tolmuş. Ol gice artık тұrmađı, Qur’ân okudı, şabâh oldu. Bedreddîn anda olan ‘azizlerle esenleşüb eyitdi, şimden soñra Rum’a gideriz, sizi Allaha ısmarladım didi. Rum’a kadem başdı. Yedi yıl Rum’da hilâfet eyledi. Şöyle oldu kim halvetde oturduğı yirden gökleri ‘arşı görmeyi cenneti lavh-ı kâlemi fi’l-cümle seyr iderdi. Bedreddîn Sultânın bir halîfesi vardı, İlyâs Derviş dirlerdi. Ğâyet muhteşem kişiydi. Bedreddîn Sultân anı Ğâyet severdi. Bedreddîn Sultân dünyadan ahirete naķl itdüğinden soñra, bu İlyâs Derviş düş gördi. Meğer Bedreddîn buña gelmiş, eyitmiş, yâ İlyâs şöyle bilki erenler ölmez amma bir evden bir eve göçerler. Dahî yâ İlyâs bir vaşiyet ideyin saña anı tutasın.]¹⁸⁷

Varak 61a:

¹⁸⁵ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁸⁶ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁸⁷ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

[yâ İlyâs teheccüd namazın ve işrâk namazın terk itme. Zirâ Resûl Hâzreti ‘Aleyhisselâm terk itmedi ve dahî yâ İlyâs erenlere bizden selâm it. Er gibi olsunlar, beş vakit namazı terk itmesünler. Kimsenüñ gıybetin söylemesünler, gah gah beni du‘âdan unutasunlar. Eğer yâ İlyâs, bu saña didüğüm naşihatı dutarlarsa, yirleri cennete’l-me’vâ ola didi. Andan İlyâs belinleyu uyğudan uyandı. Gördi kim evüñ içi nûr olmuş. Bir zaman ağladı, feryâd eyledi, yaqasın pâre pâre eyledi. Şabâh torı gelüb, Bedreddîn Sultânüñ bir halîfesi vardı. ‘Abdülkerîm dirlerdi, gayet zâhidlerden idi. Hem sultân sırrını anda gizlemişdi. Bu İlyâs Derviş bu gördüğü düşü buña deyu virdi, ol dahî âh eyledi, ağladı, kendüden gitdi. Bir zamandan soñra gine kendüye geldi. Abdest aldı, iki rek‘at namaz kıldı. Şeyh hâzretlerine du‘âlar itdiler. Andan soñra eyitdi. Yâ İlyâs güzel düş görmüşsüz, mübârek olsun, Allah ziyâde eylesün. Amma senüñ düşüñü kimseye dimeyelum. Zirâ bu zamanda birbirini sevmesler. Evet ol sultânile sordu kim demleri vardıñ, sultândan gördükim vilâyetleri diledüm ki bir kitâba eyleyem. Ol kim bizden sonra bir qarındaş gele, ol vilâyetleri izhâr eyleye didi, dahî başladı. ‘Abdülkerîm birbir sultânüñ vilâyetlerini söyledi ve yazdı. Allah ana rahmet eylesün. Andan ‘Abdülkerîm eydür, bir Cum‘a]¹⁸⁸

Varak 61b:

[gicesi dervişler ziyâde şöhet ve tevhid itdiler. Nice dervişler safâlarından semâ‘a girdiler, niceler zevkünden ah idüb can teslîm eyledi ve niceler hayrân-u mest oldılar, kendülerinden gitdiler. Hele şöhet ahir oldu. Bedreddîn Sultân baña eyitdi. Ya ‘Abdülkerîm bu gece benümle seyrâna gidermisin didi, ben eyitdüm. İy kutb-ı ‘âlem benüm başımda ol devlet var mıdır ki, sizünle seyrâna gidem. Çünkü ben Bedreddîn Sultâna bu kelâmı söyledüm. Ol dahî baña eyitdi, yâ ‘Abdülkerîm aç ağızını didi. Ben dahî açdum, mübârek ağızı yârından ağızuma koydu, hemendâm kendüzümden gitmişem. Bu zamandan soñra girü kendüme geldüm. Gördüm Şeyh hâzretleri teheccüd namazın kıılır. Kırklar, yediler, üçler, heb anda gelmişler. Anlar dahî namaza meşgûl olmuşlar. Çünkü bunlar teheccüd namazını tamam eyledi. Şeyh el kaldırub, du‘â eyledi. Anlar dahî âmîn didiler. Çünkü Bedreddîn Hâzreti mübârek elin yüzüne sürdü. Anlar dahî ellerini yüzlerine sürdiler. Çünkü du‘â tamam oldu. Bunlar yerlerinden turub Şeyh hâzretleriyle bir bir görüşüb sehl-ü vaqt turdılar, dahî gâyet oldılar. Ben dahî gelüb Şeyh Bedreddînüñ ayağına düşdüm. Ol dahî baña eyitdi. Yâ Abdülkerîm Hâkık Te‘âlâ bu gece saña nice devlet virdi. Gördüğü kırklar, yediler, üçlerle nice demler sürdük didi. İmdi iy ‘Abdülkerîm Allah ve

¹⁸⁸ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

Muhammed Muştafa maħiyetini gönlümüzden çıkarmayalım, gice ve gündüz Allaha ‘ibâdet eyleyelüm. Ol kim cemâlin müşâhede kılavuz didi. Andan soñra baña eyitdi, yâ ‘Abdülkerîm biraz seyrân idelüm. Fakîr eyitdi, nola]¹⁸⁹

Varak 62a:

[hizmet idelüm didüm. Tur imdi, gözüñü yum didi, ben daħî yumdum. Bir sâ‘at içinde girü aç didi, açdum. Şeyh’i gördüm. Yanımda turur amma bu turduğumuz yir bir laţif şahradır. Yeşil çimen ve bu şahranuñ iki yanı deñiz Şeyh hazretlerine eyitdim. İy kutb-ı ‘âlem bu ne maķâmıdır? Eyitdi, buña Mecma‘ul- Bahreyn dirler. Abu hayat didükleri bundadur didi. Yâ ‘Abdülkerîm adam yürüşine kırk yıllık yoldur, amma erenlere âsândur. Bir sâ‘at içinde bu deñlü yolu almak, yâ ‘Abdülkerîm buña tay-yı mekân dirler. Sen daħî bu ‘âlemde bir şahîh dirlik dirliğe tay-yı mekân idesin, ben eyitdim. İy kutb-ı ‘âlem bu dirliği neden bulduñuz? Şeyh eyitdi. Bu dirliği ben gine kendümde buldum. Sen daħî kendünde bul didi. Daħî aldı yürüyü virdi. Ben daħî bile biz baĝçeye girdük ki, hiç kimse görmüş deĝül anar ağaçları iken çok her bir ağacın anarı birer kelek gibi danesi baklaya beñzer. Andan Şeyh hazretleri bir yüksek avazile yâ Allah didi çağırdı. Kabir semâ‘a eyledi. Şeyh hazretlerinüñ üzerine nûr indi. Andan mübârek dizin çöküb bülend avazile inna fetehnâ süresin okudı. Tamam olub el yüze sürdi. Hemen ben vardum, Şeyh hazretlerinüñ elini öpdüm. Baña eyitdi, biraz otur. Zirâ şimdi benim mestliğüm vardır didi. Biraz vakit şeyh söylemedi. Andan bir yiĝit geldi. Yüzü ayıñ on dördüne beñzer, elinde bir seccâde var, şeyhüñ yanında oturdı, elin öpdü. Şafâ geldüñ, kadem getürdüñ, iy kutb-ı ‘âlem didi. Daħî alub yürüvirdi. Bir vakit eğlendi, ol yiĝit yine geldi. Baĝçe bir aķ şakallu pir ile ol daħî şeyhüñ elin öpdü, şafâ geldiñ, kadem getürdüñ iy]¹⁹⁰

Varak 62b:

[kutb-ı ‘âlem didi. Andan Bedreddîn Hazretleri ol piriñ iki gözlerin öpüb eyitdi. Şafâ geldüñ yâ İbrâhim nedür ħaliñ didi. Ol eyitdi, el-ĥamdülillâh iy kutb-ı ‘âlem mübârek kademünde eyüyiz didi. Andan sultân ile biraz sırrı kelâm söyleşdiler. Bunlar nar ağaçları içine gitdiler. Bunlarıñ ardınca gitdim, giderken bir çeşmeye uğraduķ. Ol çeşme le‘alden ve cevâhirden yapılmış, lülesi altundan düzülmüş, lülenüñ içinden bir şü aķar süde beñzer. Andan Şeyh hazretleri ol pirile bu çeşmeden abdest aldılar. Soñra bakdum, gördüm. Şeyh ol pirile ĝayıb olmuş, gitmiş. Ben ol yiĝide eyitdüm. İy yiĝit Şeyh hazretleri ol pirile nice

¹⁸⁹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁹⁰ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

oldılar? Eyitdi, teheccüd namazın kıılmağa gitdi didi. Ben eyitdüm. İy yiğitler sultânı bizde varalum bile kıılalum didüm. Ol yiğit eyitdi, nola var beni neylersin, her kişinün yoldaşı Allahdur, sen dahî Allahile ol didi. Ben dahî fi'l-cümle gönlümde ana niyet vardı. Hiç ol yiğide mültefit olmayub yürüyüvirdüm, vardum, biraz gezdüm. Ne şeyh var ve ne pîr var sergerdan kaldum. ‘Âkıbet ol yiğide geldüm. Ben eyitdim, iy qarındaş bu benüm halüm nice olur? Şeyhüm bulamadum didüm. Ol evvel geldüğümüz yereddür. Eyitdüm, ol neredür, bilemedüm. Ol yiğit eydür, iy bi-çare yolu böylemi ararlar. Şimdi şeyhile pîr oldığı pîr bundan bir kuş pervâz urisa on yılda ancak varur didi. Ama erenlere â'sândur. Sen dahî erenler bölüğinden değülsin didi. Belki senden bir hayvan yeğdur, sende teslîm yokdur, meskenet yokdur. İy qarındaş mürîd olan]¹⁹¹

Varak 63a:

[eyle gerekmez. Kişi şeyhine şöyle teslîm itmek gerekdür kim, meyyit-i gassal olur gibi kendüyü teslîm itmek gerekdür didi. İmdi iy qarındaş ol pîr benüm şeyhümdür, kendümi şöyle teslîm edüb tıruram. Her ne virse anın sözünden çıkmazın. Sen niçün bu dünya muhabbetini gönlünden çıkarmazsın, dünya ne nesnedir ki gönül viresin. İmdi iy qarındaş şol girüde gördüğün çağ çağ akan çeşme gördü ki abu-hayatdur. Ol şuya hergiz bizüm muhabbetümüz yokdur. Ne şanursın bu dünya kimseye dost midur şanursun. Resûl Hâzreti buyurdi: “Her kim dünyayı sevse mağbundur” didi. Hâzreti Resûl böyle buyuracak, biz dahî dünyayı gönlümüzden çıkarmak gerekdür. Zîrâ dünya seveni yedi kat yire geçürdiler, Kârûn ve Şeddâd gibi. Dünya sevmekden niceler hep helâk oldı. İmdi bu abu-hayat şuyında dünya muhabbeti vardur. İmdi qarındaş kişi biz hayat içmen gerekdür ki herkiz anın gönlü olmaya. Ben eyitdim, iy yiğitler şâhı ne ab-ı hayatdur, gönlü anuñla olmaz. Ol ne nesnedür didim. Ol yiğit eyitdi, iy qarındaş Allahu Te‘âlânun ve habîbi Muhammed’ün muhabbetini gönlünden çıkarma kim gönlün olmaya ve her kangî kişide muhabbetullâh ve habîbullâh olsa ol kişinün gönlü olmaz didi. Ben eyitdüm, iy yiğitler sultânı kerem lütf eyle. Ben fakîri şeyhüme vâsıl eyle didüm. Ol yiğit baña eyitdi. İmdi gözlerini yum didi. Ben dahî yumdum. Sehel vâkt geçdi, dahî baña eyitdi. İmdi gözün aç didi.]¹⁹²

Varak 63b:

[Açdım. Bir yire gelmişüz kim, anda kalabalık var. Şem‘ide anlar bâr bâr yanar ve Muhammed’e kor kor şalavât getürürler. Şeyh hâzretlerine bir altun

¹⁹¹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁹² S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

minber komışlar, üzerine çıkmış va'az ider. Meğer bunlar cinnîler cemâ'atıymış, bunlara Taha sûresin tefsîr iderdi. Ben dahî bu ne nesneleri gördüm, 'acaba kaldum. Andan Şeyh minberden indi, mübârek dizin çoküb bülemlend avazile er-Rahmân sûresin okudu. Andan sonra du'â kıldı, elin yüzüne sürdü. Ol Sünnî cinnîler cemâ'ati bile sürdiler. Meğer bu cinnîler rahmânıymış, şeyhün mürîdleriymiş, miqdârda on biñ vardı. Hep bir bir kalkub Şeyh hazretinün elin öpdüler. Şeyh hazretleri bunlara du'â eyledi, Allahu Te'âla size rahmet eylesün bizi ağırladunuz didi. Hemendâm cinnîler cemâ'ati mekânlarına girdiler. Şeyh dahî anlara, er gibi oluñ namazı cemâ'atle kılũñ ve terk itmeñ didi. Eğer dilersenüz Haqq Te'âlanuñ dizârını müşâhedesin idesiz didi. Dahî tağılub girdiler. Hemen Şeyh hazretleri ve pîr ve ol yiğit kaldı. Anlar dahî şeyhün elin öpdüler, du'â dilediler. Şeyh bunlara du'â eyledi, dahî bunlar gâyb oldılar. Şeyh baña eyitdi, yâ 'Abdülkerîm bu hikmetleri gördüñmi? Erenlere bu âsândur. Ben eyitdüm, iy kutb-ı 'âlem eğer bu fakîri kabûl iderseniz şimden sonra hazretlerüñüzüñ kulu oldum, sultânım kabûl eyleñ Didim. Şeyh baña eyitdi, iy 'Abdülkerîm erenler ışkında red yokdur. Kimse mahrûm gitmez. Meğer teslîm olmaya didi. Ben eyidüm, kutb-ı 'âlem irte yakındur]¹⁹³

Varak 64a:

[didüm. Şeyh hazretleri baña eyitdi, imdi gözlerüni yum didi, yumdum. Yine açdum, gördüm, eve gelmişüz. Baña eyitdi, abdest al şabâh namazın kılalum didi. Ben dahî abdest aldum. Şeyh hazretleriyle mescide girdük, cemâ'at geldi, sünnet kılındı. Andan sonra kâmet getürdiler, Şeyh imâmetlik eyledi, namaz tamam oldu. Cemâ'at tağıldı. Hemen şeyhile kaldum. Ba'zı dervişlerle evrâd okudılar. Tâ gün toğunca andan sonra altı rek'at namaz kıldılar. Andan birkaç günden sonra Şeyh bize emr eyledi. Kırk gün halvete girdük, kırk günden sonra dervişlerle halvetden çıkduk. Ol gice çok 'âlemler demler sürdük. Bir zaman bu minvâl üzere geçdi. Yine birgün Şeyh hazretleri baña eyitdi. Yâ 'Abdülkerîm gel seyrâna gidelüm didi. Ben eyitdüm, iy kutb-ı 'âlem giderim didüm. Gice oldu, yatsu namazın kılduk. Hep mecmu'u-'âlem uyğuya vardılar. Andan Şeyh hazretleri baña eyitdi, yâ 'Abdülkerîm zamandır, gidelüm didi. Fermân senüñdür didüm. Gözüñ yum didi, yumdum. Girü aç didi, açdum. Gördüm bir yazıya varmışuz. Çağ çağ şular akar. Şeyh hazretlerine ben eyitdüm, iy kutb-ı 'âlem bu ne maqâmdur didüm. Bu maqâma kırklar maqâmı dirler. Bu gice çok temâşâlar eyleseñ gerekdür didi. Dahî abdest alduk, teheccüd namazın kılduk. Namazdan sonra du'â eyledi. Bakdum kırk kişi gelür sôfiyâne

¹⁹³ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

tonlar giymişler. Meğer bunlar kırıklarmış geldiler. Şeyh bunlara tefsîr söyledi, dahî semâ'a eylediler. Ben dahî söylemeden]¹⁹⁴

Varak 64b:

[kendümden geçüb mest-i hayrân olmuşam. Bir zamandan sonra kendüme geldüm. Gördüm ol kırıklar gitmişler. Şeyhüñ ayağına düştüm, elin öpdüm. Baña eyitdi, yâ 'Abdülkerîm sen dahî abdest al, namaz kılalum didi. Ben dahî abdest aldım, teheccüd namazın kıldum. Çün namazdan sonra bir pîr-i ak şaşallu geldi, şeyhüñ elin öpdü, diz çöküb Tebâreke sûresin okudu, tamam oldu. Andan iki nûrânî yiğitler geldi, onlar dahî diz çöküb Yâsin sûresin okudılar, gıtdiler. Şeyh bunları gönderdi. Andan baña eyitdi, yâ 'Abdülkerîm bunları bildüñmi? Eyitdüm, iy kuṭb-ı âlem bilmezem didüm. Eyitdi, bunlar cin pâdişâhlarıdır. Faḳîrden Kur'ân ta'lîm alurlar. Ben eyitdüm, sulṭânım bu aralık ne kadardur didüm.]¹⁹⁵ Eyitdi [bir kuş uçarsa yigirmi yıllık yoldur didi]¹⁹⁶. [Anda baña eyitdi, yâ 'Abdülkerîm gördüğün bunun gibi şeyler erenlere âsândur didi. Dahî şimden sonra gitmek gerekdir didi. Ben eyitdim, fermân seniñdir didim. İmdi]¹⁹⁷ [andan bir aşır Kur'ân okudu, du'â kılub el yüze sürdü. Gözüm açdum, gördüm eve gelmişüz]¹⁹⁸ [biraz zaman bunuñ üzerine geçdi]¹⁹⁹. Gine birgün Şeyh [ḫâzretleri] baña eyitdi, yâ 'Abdülkerîm [yine]²⁰⁰ benümle seyrâna gidermisin didi. Ben eyitdüm, [sulṭânım dahî nereye giderin]²⁰¹, [görem hemen didim]²⁰². Hemen [Şeyh ḫâzretleri]²⁰³ elüm aldı, bir dağ içine girdük. [Yolumuz]²⁰⁴ bir pınare uğradük, [baḳdım]²⁰⁵. gördüm [ol pınar bir çeşmeye beñzer]²⁰⁶. Çağ çağ akar. [Gördüm]²⁰⁷ bir yılan qarşudan gelüb Şeyhüñ [ḫâzretlerinin]²⁰⁸ ayağına düşdü²⁰⁹, adam gibi ağladı. Meğer ol yılan cinniler beyi imiş, şeyhüñ evşâfın

¹⁹⁴ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁹⁵ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁹⁶ S nüshasında bu kısım "bir kuş uçar olsa yirmi yılda ancak varır didi" şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁷ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

¹⁹⁸ S nüshasında bu kısım "bir aşır Kur'an oku didi ben dahî gözüm yumdum bir aşır Kur'ân okudum tamam itdüm yüz sildim gözüüm açdum gördüm eve gelmişüz" şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁹ S nüshasında bu kısım "hele bir zaman bunu üzerine kaldık" şeklinde yazılmıştır.

²⁰⁰ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁰¹ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁰² M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁰³ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁰⁴ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁰⁵ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁰⁶ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁰⁷ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁰⁸ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁰⁹ S nüshasında bu kelime "yüzünü sürdü" olarak yazılmıştır.

işitmiş, can-ı gönülden ‘âşık olmuş. Dahî ol yılan gâyib oldu. Andan Şeyh eyitdi, yâ ‘Abdül

Varak 65a:

kerîm [şu hikmetleri gördümmü ol yılan bize ‘âşık olmuş]²¹⁰, bizi [memleketlerine]²¹¹ da‘vet ider inşallâh [bir]²¹² Cum‘a gicesi seniñle bile gidelüm didi. [Ben dahî eyitdim, ey kutb-u ‘âlem]²¹³ fermân senüñdür didüm. Hele Cum‘a gicesi oldu, anca dervişler [mest-ü]²¹⁴ hayrân oldılar. Andan şöhet tağıldı. [Baña eyitdi, gel]²¹⁵ imdi gidelüm, hep cinnîler cemâ‘ati bize katlanurlar didi. Ben dahî [varı geldim]²¹⁶, Şeyhüñ [hazretlerinin]²¹⁷ yanına düşdüm. Tiz tiz gitdük, bir yire varduk. Hiç anda adam oğlanından kimse yok, [biraz vakit durduk]²¹⁸. Hemen şunu gördüm, hava yüzünden şem‘ide anlar indi, hısâba gelmez. Bir altun [kursi]²¹⁹ getürdiler. Şeyh hazretleri kursi üzerine oturdu. Baña eyitdi, gel [sende]²²⁰ ne turursın. Bende [eyitdim]²²¹, vardum, [mübârek]²²² yanında oturdum. Andan [şoñra]²²³ Şeyh başladı, bir ‘aşır Kur‘ân okudu, tamam idüb el yüze sildi. Gördüm bir yire gelmişüz. Bir şahra hiç dağ dere yok. Eyitdüm, iy kutb-ı ‘âlem bir ‘aşır Kur‘ân okuduñuz kendümüzü bu yirdede gördük, hikmet nedür ve bu ne sırdur didüm. Şeyh [hazretleri]²²⁴ eyitdi, yâ ‘Abdülkerîm buña [ti]²²⁵ yazusıdır. Musa [Peygamber ‘Aleyhisselâm]²²⁶ bunda kırk yıl gezdi, yol bulunmadı. Ama Hak Te‘âlâ [yine]²²⁷ ana [girü]²²⁸ yol virdi. [Şeyh hazretleri bu kadar söyledi biraz esim oldu]²²⁹. Hemen şunu gördüm, hava yüzünden şu deñlü cinnîler geldi kim [hısâbını Allahdan gayrı kimse bilmez]²³⁰.

²¹⁰ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²¹¹ S nüshasında bu kelime “*vilâyetlerine*” olarak geçmektedir.

²¹² S nüshasında bu kelime “*bu*” olarak yazılmıştır.

²¹³ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²¹⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²¹⁵ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²¹⁶ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²¹⁷ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²¹⁸ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²¹⁹ S nüshasında bu kelime “*minber*” olarak geçmektedir.

²²⁰ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²¹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²² M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²³ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²⁴ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²⁵ S nüshasında bu kelime “*seyr*” olarak yazılmıştır.

²²⁶ S nüshasında “*Peygamber ‘Aleyhisselâm*” yerine “*hazretleri*” kelimesi kullanılmıştır.

²²⁷ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²⁸ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²²⁹ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²³⁰ S nüshasında bu kısım “*hesâbı Allâh bilür ancak*” şeklinde yazılmıştır.

[Bunlar geldiler]²³¹. Hep Şeyhün [hazretlerinin]²³² elin öpdüler. Şafâlar getürdün, [kadem getirdünüz]²³³, [iy kuşb-ı akdâb]²³⁴ didiler. Andan [şoñra]²³⁵ [altundan]²³⁶ çadır kurdılar. Andan bir altun minber getürdüler, Şeyh [hazretleri]²³⁷ minber üzerine çıktı. Şol

Varak 65b:

ğadar [bunlara]²³⁸ tefsîr [ve hadîs]²³⁹ eyledi kim vaşfa gelmez. Ta şabâha dek bunlarıñla olduk. Çün şabâh oldı, [bu gelen mücinnîler hep tağıldı]²⁴⁰, [gitdi]²⁴¹. Hemen Şeyh [hazretleri]²⁴² ile ben kaldum. [Şeyh]²⁴³ baña eyitdi, yâ ‘Abdülkerîm imdi gözlerini yum [didi]²⁴⁴. Ben dahî [gözümü]²⁴⁵ yumdum. Bir sâ‘at giçdi, [girü gözüm açdım]²⁴⁶. Gördüm gine [mağâmüzere]²⁴⁷ gelmişüz. Dahî şubuh namazın [kılmışlar]²⁴⁸. Biz dahî [yetişdik]²⁴⁹, abdest aldık, şubuh namazın [bile]²⁵⁰ [cemâ‘atile]²⁵¹ kıldık. [Böyle itmek erenlere kanî âsândur]²⁵². [Şeyh hazretleriyle şafâlar ve demler sürdük, vasha gelmez didi]²⁵³.

Elâ inne evliyaallâh lâ havfu ‘aleyhim velâhüm yahzenün. Bi‘avnü’l-meliki’l-vehhâb Temmetül-kitâb. Sene 993.

Temâm itdik şafâ yile kitâbı / Ki açduğ nice yüzlerden niğâbı

Uzatma sözü dâim-i ihtîşârâ it / Ki diyeler Allâh a‘lem bi’s-şavâb

²³¹ S nüshasında bu kısım “*hele bunlar bir yire kondılar*” şeklinde yazılmıştır.

²³² M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²³³ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²³⁴ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²³⁵ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²³⁶ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²³⁷ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²³⁸ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²³⁹ M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁴⁰ S nüshasında bu kısım “*bunlar cinni cemâ‘ati dağıldı*” şeklinde yazılmıştır.

²⁴¹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁴² M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁴³ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁴⁴ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁴⁵ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁴⁶ M nüshasında kısım bulunmamaktadır.

²⁴⁷ S nüshasında bu kelime “*mekânımız*” şeklinde yazılmıştır.

²⁴⁸ S nüshasında bu kelime “*kılmamışlar*” olarak yazılmıştır.

²⁴⁹ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁵⁰ M nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁵¹ S nüshasında bu kelime bulunmamaktadır.

²⁵² M nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

²⁵³ S nüshasında bu kısım bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Abdülhay b. El-İmâdî, Sezerâtü'z-Zeheb, C.6, Merkezü'l-Mevsûati'l Âlimiyye, tarih yok.

Aktan, Bilal, Mustafa Güneş, Menâkıb-ı Akşemseddin, H Yayınları 28, İstanbul 2011.

Ateş, Ahmet, "Menâkıb", İslam Ansiklopedisi, c.7, Mili Eğitim Basımevi, İstanbul 1977, ss.701-702.

Ay, Resul, Anadolu'da Derviş ve Toplum 13.-15. Yüzyıllar, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008.

Balivet, Michel, Seyh Bedreddin, çev. Ela Güntekin, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000.

Gelibolulu Mustafa Âli, Kitâbu't-Târîh-i Kühnü'l-Ahbâr, Kayseri Rasid Efendi Kütüphanesi, nr. 920,

İbn Hacer Askalânî, ed-Dürerü'l-Kâmine, C. 2, Dârü'l Kütübi'l Hadisiyye, 1966.

İbn Hacer Askalânî, İnbâü'l-Gumr bi-Ebnâi'l-Umr, C. 3, Dârü'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut 1986.

Mikail Bayram, Şeyh Evhadü'd-din Hâmid el-Kirmânî ve Menâkıb-nâmesi, Konya 2005.

Duran, Hamiye, Velâyetnâme, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2007.

Eflâkî, Ahmed, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2006.

Fığlalı, Ethem Ruhi, Türkiye'de Alevilik Bektaşılık, Selçuk Yayınları, Ankara 1991.

Hafız Halil bin İsmail, Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Manâkıbı, Eti Yayınevi, İstanbul 1967.

Hikâye-i Bedreddin Sultân, Müftü Ali Çelebi, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 4679, v. 1b-8a.

Kozan, Ali, Şeyh Bedreddin ve Düşünce Tarihimizdeki Yeri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2007.

Köprülü, M. Fuat, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Menâkıb-ı Bedreddin Sultan, Mili Kütüphane, 06 Mil Yz A 6589\2.

Menavino, Antonio, “Şeyh Bedreddin Dolayısıyla Torlaklar”, çev. Lütfü Yücer, İş ve Düşünce Dergisi, S. 269, Mart 1970, C.XXXV,s. 6-8.

Ocak, Ahmet Yaşar, “*Anadolu Heterodoks Türk Sufiliğinin Temel Taşı: Hacı Bektaş-ı Veli El-Horasani (?-1271)*”, Türk Sufiliğine Bakışlar, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, ss. 160-180.

Ocak, Ahmet Yaşar, “*Bazı Menâkıbnâmelere Göre 13.-15. Yüzyıllardaki İhtidalarda Heterodoks Şeyh ve Dervişlerin Rolü*”, Ortaçağlar Anadolu’sunda İslam’ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi, Makaleler-İncelemeler, Kitap Yayınevi, İstanbul 2011, ss. 127-138.

Ocak, Ahmet Yaşar, Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

Ocak, Ahmet Yaşar, Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Sufilik: Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

Ocak, Ahmet Yaşar, Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menâkıbnameleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 48, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983.

Sami, Şemseddin, Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.

Şahin, Haşim, “*Menâkıbnâme*”, İslam Ansiklopedisi, c.28, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003, ss. 112-114.

Şahin, Haşim, “*Tarihi Kaynak Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri*”, Prof. Dr. İşın Demirkent Anısına, Dünya Yayıncılık, İstanbul 2008, ss. 547-566.

Taşköprülüzâde, eş-Şakâiku’n-Nu’maniyye, C. 1, neşr. Ahmed Subhi Furat, E.Ü.E.F. Basımevi, İstanbul 1985,

Taşköprülüzâde, Mevzû’âtı’l-Ulûm, C. 1, terc. Kemâleddin Mahmud Efendi, İkdâm Matbaası, İstanbul 1313.

Yıldırım, Rıza, Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) ve Velâyetnâmesi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.